

Peter Tirpák

OSOBNOST' ANIMÁTORA

Prešov 2023

OSOBNOSŤ ANIMÁTORA

Autor

doc. ThDr. Peter Tirpák, PhD.

Recenzenti

prof. ThDr. PaedDr. Ing. Gabriel Paľa, PhD.

PaedDr. Erika Novotná, PhD.

ThLic. Martin Tkáč, PhD.

Sadzba a obálka

PhDr. ThLic. Juraj Gradoš, PhD.

Foto na obálke

freepik.com

Vydala

Prešovská univerzita v Prešove

Gréckokatolícka teologická fakulta

Prešov, 2023

Skriptá sú súčasťou výstupu projektu KEGA 025PU-4/2023 s názvom *Inovácia študijného programu animácia voľnočasových aktivít s dôrazom na prepojenie s praxou*.

ISBN 978-80-555-3124-3

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 TERMINOLOGICKÉ VYMEDZENIE POJMU ANIMÁCIA A ANIMÁTOR	7
1.1 Animácia – cesta k dosiahnutiu cieľa	8
1.2 Animátor – duša spoločenstva	11
1.3 Úloha animátora vo všeobecnosti.....	14
2 OSOBNOSŤ ANIMÁTORA Z POHLADU PSYCHOLÓGIE A PEDAGOGIKY	16
2.1 Osobnosť v dnešnom chápaní.....	16
2.2 Kritické myslenie animátora a animovaných	20
3 ZNAKY OSOBNOSTI	22
3.1 Osobnosť ako koncept jedinečnosti	23
3.2 Osobnosť: Ústava – temperament – charakter	24
4 VLASTNOSTI A ŠTRUKTÚRA OSOBNOSTI	25
4.1 Schopnosti.....	26
4.2 Temperament.....	27
4.3 Charakter	29
4.4 Záujmy.....	30
5 DETERMINANTY OSOBNOSTI.....	32
5.1 Biologické determinanty osobnosti.....	32
5.2 Sociokultúrne determinanty osobnosti.....	33
6 ANIMÁTOR AKO ČINITEL EDUKAČNÉHO PROCESU	36
6.1 Animácia ako výchovná metóda.....	36
6.2 Funkcie pedagóga – animátora v edukačnom procese	37
6.3 Problémy v práci animátora a kvalita pôsobenia	39
7 TYPOLÓGIA ANIMÁTORA A ŠTÝLY VÝCHOVY	41
7.1 Typológia osobnosti podľa Eduarda Sprangera	42
7.2 Typológia animátorov na základe úloh	43
7.3 Štyri základné štýly výchovy animátora	45
8 SEBAREFLEXIA AKO ZÁKLAD SEBAHODNOTENIA ANIMÁTORA	46
8.1 Metódy sebareflexie	46
8.2 Oblasti sebareflexie.....	47
8.3 Psychohygiena ako prevencia pred vyhorením animátora.....	48

9 PROFESIJNÁ PRÍPRAVA A POŽIADAVKY NA ANIMÁTORA	52
9.1 Príprava pre pedagógov – animátorov	53
9.2 Odborné vzdelanie a kompetencie animátora.....	54
9.3 Regulácia práce animátora právnymi predpismi	55
9.4 Požiadavky na pozíciu animátora v cestovnom ruchu.....	56
9.4.1 <i>Animátor pohybových aktivít</i>	58
9. 5 Typológia účastníkov cestovného ruchu z hľadiska motívov.....	59
10 ANIMÁCIA FARSKÉHO SPOLOČENSTVA	61
10.1 Predpoklady dobrého animátora cez pohľad Svätého písma.....	62
10.2 Úlohy a kompetentnosť animátora vo farnosti.....	63
10.3 Typológia animátora a účastníkov v kresťanských skupinách.....	65
10.4 Typy ľudí v skupinke a princípy ich vedenia.....	66
10.5 Príprava a zásady vedenia skupinky.....	69
10.5.1 <i>Disponovanosť animátora pre prax</i>	70
10.5.2 <i>Zásady pre všetkých členov realizovaného stretnutia</i>	71
10.5.3 <i>Dvadsať zásad pre vedúceho skupinky pri vedení stretnutia....</i>	71
11 ĎALŠIE VZDELÁVANIE ANIMÁTOROV V KRESŤANSKOM DUCHU	75
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	78

ÚVOD

Základným poslaním animátora voľnočasových aktivít je práca s ľuďmi. Pôsobí nielen v oblasti výchovy a vzdelávania, ale svojím pôsobením môže zasahovať aj do oblasti poradenstva, terapie a reedukácie. Je to psychicky náročná služba, ktorej podstatou je priamy kontakt s ľuďmi. Animátor voľnočasových aktivít ako osobnosť by mal byť človek viery a evanjelizátor, ktorý pozná svoje náboženstvo a nechá sa viesť Svätým Duchom. Objavuje Boha v každodennom živote a na udalosti sa pozerá vo svetle Evanjelia. Od osoby kresťanského animátora voľnočasových aktivít, ako toho, ktorý buduje spoločenstvá, sa očakáva, že bude milovať Cirkev. Mal by to byť človek, ktorý vie pracovať so skupinou ľudí, vie počúvať, učiť sa od iných a venovať im čas i potrebnú pozornosť. Má skúsenosť – zážitok s Cirkvou a túto skúsenosť vie aj sprostredkovať ostatným členom skupiny, do ktorej patrí. Ďalej by mal vedieť nadviazať priateľské aj pracovné vzťahy so svojimi zverencami a získať o každom jednotlivcovi aj skupine ako celku ucelený prehľad. V širšom kontexte je animátor voľnočasových aktivít aj pedagógom, ktorý učí a pomáha hľadať formy a spôsoby trávenia voľného času rôznorodým skupinám klientov v duchovnom, ale aj v komerčnom prostredí. Všetko to, ale aj mnoho iného kladie preto vysoké nároky na osobnosť animátora a na vykonávanie profesie animátora voľnočasových aktivít. Tieto skriptá sa pokúšajú o charakteristiku osobnosti animátora, ktorý potrebuje byť formovaný pre svoju ďalšiu službu. Skriptá sú určené pre študentov, dobrovoľníkov voľnočasových aktivít a tých, ktorí sa zaujímajú o profiláciu osobnosti animátora.

autor

1 TERMINOLOGICKÉ VYMEDZENIE POJMU ANIMÁCIA A ANIMÁTOR

Keď chceme objasniť pojem animácia, musíme najprv siahnuť po jeho pôvode. Slovenská odborníčka na pedagogiku voľného času E. Kratochvílová uvádza, že v našich podmienkach má animácia prenesený význam, pochádzajúci z latinského slova „animato“, odvolávajúc sa na slovník cudzích slov, kde tento výraz znamená živo, oduševňovanie, oživené. Odvođené výrazy *animovaný* a *animovať* nám priamo objasňujú aj poslanie animátora v oblasti výchovy vo voľnom čase. Samozrejme, nezabúda, že slovo animácia je využívané aj pri tvorení kreslených filmov. Česká autorka mnohých statí o pedagogike voľného času J. Pávková sa vo svojej učebnici taktiež venuje pojmu animácia. Usudzuje, že animácia je odvodená od latinského slova „anima – duch, duša“. Českým prekladom tohto slova by podľa Pávkovej mohlo byť „oduševňovanie“. Spája to s animovaným filmom, kde animátor oživuje alebo lepšie povedané vdychuje život postavičkám, ktoré vytvára. Publikácia *Základy voľného času od Vážanského* uvádza, že slovo *animácia* je odvodené od francúzskeho slova „animer“, čo znamená oduševnenie, oživanie, nadchnutie. Animácii ako pojmu sa venoval aj B. Hofbauer, ktorý taktiež vychádzal pri svojej interpretácii tohto pojmu z latinského slova „anima – duša“, preto animácia je pre Hofbauera tiež „oduševňovanie“. Odvoláva sa na slovník jazyka českého od Váša a Trávníčka, kde toto slovo znamená baviť, snažiť, získať, zaujať.

Animácia ako slovo je prevzaté z románskych jazykov. Do českého jazyka a slovenčiny preniklo z francúzštiny (animation) alebo z taliančiny (animazione). I tu sa dá význam tohoto slova odvodiť z pôvodného latinského výrazu „anima – duša“. Sloveso animovať teda doslova znamená „oduševňovanie“, tzn. „dávať dušu“, pričom slovo „duša“ sa tu chápe (rovnako ako v semitských jazykoch) ako ekvivalent slova „život“. Animáciu takto vysvetľoval francúzsky štandardný slovník z 19. storočia. Vysvetlenie vychádza z biblického chápania. Podľa tohto slovníka Boh, darca života, vdychuje človeku „dych života“ (hebr. *Nišmat chajjím*), a tak sa stáva človek živou bytosťou (hebr. *nefeš*). Podobné motívy nájdeme aj v ďalšej starovekej literatúre, napríklad v báji o Prométheovi, podľa nej Prométheus vdýchol život soche, ktorú vytvoril. Slovo *animácia* teda doslova znamená oživiť, nadchnúť alebo taktiež naplniť životom, respektíve duchom.

Pri strohejšej úvodnej charakteristike animátora by sme sa zaiste zhodli v názore, že väčšina z nás vníma animátora ako mladého, energického človeka. A je to naozaj tak. No je zároveň oveľa viac. Je to priateľ, psychológ, terapeut, zabávač, herec či športovec a moderátor, no zároveň autorita, ktorú nikdy neopúšťa úsmev na tvári. Základným predpokladom pre prácu animátora je, že musí mať rád deti a ľudí vo všeobecnosti a nesmie trpieť žiadnou sociálnou fóbiou, keďže celé je to o práci s ľuďmi. Od animátora sa vyžaduje, aby bol spoločenský a komunikatívny. Zároveň by mal byť i tak trochu športovo zdatný a nemal by mu byť cudzí ani umelecký a kreatívny svet. Jeho organizačný talent sa ukáže pri tvorení tímov a organizovaní rôznych hier, pri ktorých sa prejaví aj to, či je tímovým hráčom.

1.1 ANIMÁCIA – CESTA K DOSIAHNUTIU CIEĽA

Dnes už existuje dostatok aj odborných publikácií, ktoré sa venujú animácii. O to viac sa pojem animácia môže zdať problematickým a môže dochádzať k významovému chaosu. Je to z dôvodu, že animácia je mnohovýznamovým termínom. Animácia je totiž definovaná z rôznych záujmových strán. Môžeme sa stretnúť s animáciou ako technikou, ktorá sa využíva pri tvorbe filmových a digitálnych produktov. Ďalšou je animácia ako primárna metóda pedagogiky voľného času pri výchove žiakov. Animácia ako jedna z foriem pastorácie mládeže v cirkevnom prostredí. Taktiež dnes a to aj na Slovensku zažíva animácia ako forma sprostredkovania určitej záujmovej či zážitkovej činnosti v cestovnom ruchu veľkú popularitu. V súvislosti so sférou priemyslu voľného času, relaxu a oddychu je animácia pojmom, ktorý je významovo i obsahovo identický s pojmom „Guest Relations“, čo v preklade znamená „aktívny vzťah s hosťami“.

Všetky tieto významové varianty však majú spoločný slovný základ. Pri zadefinovaní podstaty pojmu i jeho pôvodu vychádzame z latinského „anima“, v preklade duša, so synonymom rovnoznačného pojmu oživiť, oduševniť, spestriť, rozveseľovať a zabávať sa, kreatívne a aktívne využívať voľný čas.

V podmienkach Slovenskej republiky sa pojem animácia objavuje koncom 20. storočia. Vychádza z anglického pojmu *animate*, čo znamená oživovať, aktivizovať alebo vzbudzovať záujem. Kollárová, Pavličková uvádzajú, že u nás sa začal pojem animácia používať v súvislosti s dobrovoľníctvom. Dobrovoľníci sa v úlohe animátora podieľajú svojou slobodne vybranou ak-

tívnou tvorivou činnosťou pri vyplňaní voľného času, a to svojho, detí a mládeže v školách v prírode, v detských letných rekreáciách, ale aj v detských kútikoch nákupných centier či v dovolenkových destináciách.

Tak sa pojem animácia postupne stal skloňovaný na celom svete a stal sa aj európskym pojmom (slovensky – animácia, francúzsky – animation, chorvátsky – animacija, taliansky – animazione a pod.). Ide teda o produktívne zhodnocovanie voľného času animáciou, ktorá nesie psycho-sociálno-terapeuticko-výchovný charakter, a tak prináša chvíle radosti a pohody, zaháňa samotu, nudu. Animácia sa stáva výzvou pre jednotlivca, skupinu, ale i spoločnosť. Za asistencie animátora, prípadne celého animačného tímu, ktorý systematicky a cielene pripravuje projekty s konkrétnymi animačnými aktivitami, sa zlepšuje sociálna klíma, percepčnosť a vzájomné interakcie medzi účastníkmi. V širokej škále aktivít, na princípe dobrovoľnosti a slobodného rozhodovania sa zároveň jednotlivec socializuje v skupine s otvorenou príležitosťou pre sebayjadrenie či sebaaprezentáciu. Poslaním animačných skupín podľa teoretika E. Limbossa je umožniť každému jednotlivcovi, aby nachádzal a objavoval samého seba; aby sa zapojil do života skupiny a širšej spoločnosti, navrhoval a uskutočňoval zmeny vedúce k trvalému zlepšovaniu životných podmienok komunity; aby sa podieľal na realizácii cieľov stanovených spoločne skupinou, vychádzajúcich z potrieb, problémov a životných plánov každého člena skupiny; aby prežíval vzťahy s ostatnými ľuďmi, rešpektoval ich osobnosť, nimi uznávané hodnoty, ich sociálny, kultúrny a náboženský pôvod. Týmto spôsobom si dokáže nájsť svoje miesto v spoločenstve i v spoločnosti, v ktorej sa bude cítiť slobodne a žiť v súlade s tým, čo považuje za dôležité.

Kaplánek na základe štúdia viacerých modelov animácie uvádza hlavné **štyri smery animácie:**

1. *Sociálna animácia* – ide o komunitnú prácu, v ktorej je podiel celej komunity na sociálnej interakcii, pojem sociálnej animácie sa viaže skôr ku konkrétnej osobe animátora, ktorý musí byť odborne zdatný profesionál. Komunitná práca podčiarkuje sieť vzájomnej podpory a svojpomoci a stotožnenie sa s cieľom komunity.
2. *Sociálno-kultúrna animácia* – pojem kultúra je tu chápaný ako životný štýl, teda forma sociálnej práce, ktorá prispieva ku skvalitneniu sociálneho fungovania. Presadzuje sa v nej kultúrnosť, tolerancia a znášanlivosť (schopnosť akceptovať iný názor, náboženský pôvod, rasu...). Popri kultúrnosti pri tejto animácii musí akcentovať aj parti-

cipácia s očakávaním aktívnej, prípadne aspoň pasívnej účasti, ktorá posilní súdržnosť a zjednotenie animovanej skupiny.

3. *Kultúrna animácia* – v užšom slova zmysle je to stimul k participácii na kultúre spoločnosti, v ktorej animovaní žijú. Tu sa chápe kultúra aj ako životný štýl.
4. *Voľnočasová-kultúrna animácia* – pojem zaviedol Opaschowski, ktorý chápe animáciu ako základnú metódu pedagogiky voľného času. Jej cieľom je vhodne a zmysluplne využívať voľný čas. Tento cieľ sa vníma v kontexte prevencie, potreby rozvíjať aj individuálnu schopnosť, iniciatívu, voľno-časové kompetencie a tým prispievať k skvalitneniu fungovania rovnako v období mladosti, dospelosti i v seniorskom veku.

Výber a rozhodovanie sa pre konkrétnu formu animácie ovplyvňujú teda aj vekové obmedzenia animovanej skupiny a ich osobnostné predpoklady. Taktiež odborné spôsobilosti animátora, schopnosť nadväzovať kontakt, schopnosť provokovať, nabádať, a pritom uplatňovať a využívať už overené metódy. Účastníkov možno motivovať aj rôznymi argumentačnými spôsobmi:

- Spôsob argumentácie poukázaním na prospešnosť a zdravie znamená objasňovať a akcentovať pozitívny vplyv napr. rekreačnej aktivity na funkčnosť systému zdravia. Faktom ostáva, že na tomto dynamickom procese (zdravie) sa významne podieľa samotný nositeľ. Vo vlastnom záujme by mal dbať o svoju fyzickú a psychickú kondíciu, životnú vyrovnanosť, nevyhnutnú pri zvládaní nástrah, požiadaviek prostredia a nárokov doby.
- Metóda hedonistickej argumentácie spočíva v zdôrazňovaní príjemne prežitého pôžitku a dobrodružstva v určitom spoločenstve ľudí. Pri metóde zážitkov zo spoluúčasti zostáva jedinečným duševným výstupom dobrý pocit, zábava, príjemné prekvapenie. Majstrovstvom animátora je vytvárať situácie, adekvátne veku a iným osobitostiam a spontánne „vtiahnuť“ dobrovoľníkov do bezprostrednej účasti atraktívnych podujatí.
- Pri metóde príkladu sa dajú očakávať napr. pri súťažiach výraznejšie rivalizačné emócie. Nevyhnutné sú preto dôkladné a presné propozície s prezentáciou jasných pravidiel, hodnotenia, informácií o udelení odmen a pod. Svoj význam má kultivovaný prejav, mimika (usmievavosť), postoj, akceptovateľný názor, správanie sa v kon-

krétnych modelových situáciách osoby, ktorá bude pre iných autoritou, v tomto prípade animátora.

Animáciu rozdeľujeme aj podľa stimulu:

1. *personálna* (primárna) – stimuly prichádzajú od ľudí => animátor, smerom k animačnej skupine;
2. *sekundárna* – využitie médií, napr. vnímaných zrakom (plagáty, písomné oznamy), sluchom (rozhovor, hudba z terasy), čuchom (vôňa slanej vody vyvolávajúca záujem prechádzať sa po morskej pláži), chuťou (konzumácia národných špecialít), hmatom (nechať sa oblievať morskými vlnami).

Animácia napomáha zvyšovať kvalitu života vo voľnom čase. Úspech animácie sa meria stupňom uspokojenia potrieb a požiadaviek účastníka animačného programu. Tu sa sleduje napr. to, do akej miery dovolenkový pobyt splnil jeho zámer uvoľniť sa a zregenerovať fyzické i psychické sily, t. j. naplnil zmysel rekreácie (*re* – nonovo, znova; *creatio* – tvoriť). Na základe získaných informácií by mal animátor modifikovať animačné programy. Tie môžu byť rôzne, napríklad dramatické, športové činnosti, hry, prechádzky po náučných chodníkoch v prírode spojené s aktivitami pre osobnostný rozvoj, turistika, návšteva hradov, táboráky v prírode, oboznamovanie sa s domácimi remeslami a možnosťou zapojenia sa do ich realizácie, tradičnou kultúrou obyvateľov a pod.

1.2 ANIMÁTOR – DUŠA SPOLOČENSTVA

Spoločenstvo je organizované zoskupenie ľudí, ktorých spája isté spoločné presvedčenie alebo viera a majú určité charakteristické znaky ako napríklad etnikum, jazyk, postavenie a spoločný priestor. Spoločenstvo okrem iného spája spoločný cieľ, záujmy, potreby, vízia a dôležitou súčasťou je pocit spolutnáležitosti členov skupiny a ochota si pomáhať na spoločnej ceste. Malé spoločenstvo je tvorené väčšinou troma až pätnástimi členmi. Ak hovoríme o animácii malých alebo aj veľkých spoločenstiev, tak ústrednou postavou spoločenstva je animátor. Je jeho dušou. Aby skupina členov neblúdila bezcieľne v jednom kruhu, musí mať animátor spoločenstva jasne určené ciele, ktoré musia byť ľahko zrozumiteľné každému členovi. Aktivity spojené s dosahovaním cieľov musia byť dobrovoľné a nenútené tak, aby nedochádzalo k núde a nezájumu, no práve naopak ich jednoznačnosť v prezentácii a komunikácii s členmi má navodiť záujem a pocit spolupatričnosti, pretože kaž-

dý člen v skupine je rovnako dôležitý. Animátor musí byť rešpektovaný a vážený, nakoľko on je tým, na ktorého sa členovia obracajú. Musí poznať svoje spoločenstvo, vedieť poradiť, sprostredkovať výchovu a vzdelanie, a zároveň musí byť ochotný a schopný sa sám učiť, a načúvať potrebám iných. V prípade, ak si to situácia žiada, vedieť rýchle reagovať na zmeny, vysvetliť ich a zabezpečiť prispôsobenie sa ostatných členov v záujme dobra spoločenstva. Mal by poznať svoje náboženstvo a vedieť sprostredkovať zážitok v Cirkvi, pretože sám ho má a sám ju miluje. Ak je Boh milovaný ako náš Otec, tak Cirkev je našou milovanou Matkou.

Úlohou animátora v malom kresťanskom spoločenstve je v členoch vždy oživovať spoločnú túžbu, ktorá ich vedie za spoločným cieľom. Vzájomný kontakt, otvorenosť a osobná interakcia sú nutnosťou, rovnako tak aj blaženým pocitom z toho, že som členom. Členovia malého kresťanského spoločenstva sú zrelí kresťania, uvedomujúci si svoje dary a schopnosti, čítajú Božie písmo, prijímajú sviatosti, slúžia v Cirkvi, no zároveň nezanedbávajú svoju rodinu a okolie. Zrelosť členov je priamo úmerná kvalite vzájomných vzťahov. Udržiava sa neformálnosť, no zachováva sa prirodzená povinnosť a vzájomná pomoc na spoločnej ceste. Animátor zabezpečuje, aby každý člen mal jasne a konkrétne zadefinované svoje úlohy, stará sa o ich kontrolovanie a vyhodnocovanie výsledkov. Rovnosť pri rozdelení úloh jednotlivým členom je taktiež úlohou animátora, ktorú si musí ustáť tak, aby nedochádzalo k rozdielom medzi jednotlivými členmi spoločenstva, a aby mal každý pocit a podiel na vytváraní spoločnej hodnoty. Funkcie animátora v spoločenstve:

- manažérska,
- sprostredkovateľská,
- regulačná.

Animátor ako manažér pomáha pri výbere nových členov a ich začlenení sa do skupiny. Podieľa sa na tvorbe programu a jeho vyhodnocovaní. Plánuje, koordinuje, organizuje a kontroluje zadelenie úloh a ich plnenie. Sprostredkuje a vytvára pocitovú atmosféru v skupine. Dozerá na vytváranie pravých hodnôt, vzdeláva a sám sa učí, stimuluje spoluúčasť a podporuje k aktivitám na efektívne plnenie cieľov. Podpora a tvorba vzťahov v skupine, riešenie problémov, regulácia napätia, všestrannosť pri rozhodovaní, starostlivosť o rozvoj spoločenstva a jednotlivých členov charakterizuje regulačnú funkciu animátora v spoločenstve. V prípade kresťanského spoločenstva plní animátor okrem všeobecných funkcií nedirektívneho lídra aj doplnkové funkcie alebo služby. Služby animátora v malom kresťanskom spoločenstve:

- charitatívna animácia (služba „chleba a vody“),

- evanjelizačná animácia (služba slova),
- liturgická animácia (služba modlitby a príhovoru),
- komunitná animácia (služba spoločenstvu),
- animácia osobnej podpory (služba sprevádzania),
- animácia zaangažovania (služba zodpovednosti).

Pre zvládnutie všetkých funkcií a zabezpečenie hladkého sprevádzania a chodu je potrebná určitá charakterová osobnosť animátora a jeho osobná zainteresovanosť tak, aby členovia nestrácali vidinu cieľa a tešili sa zo svojej účasti a úlohy na členstve skupiny. Dobrý animátor v spoločenstve je zodpovedný, čestný, vážený, ochotný, vzdelaný, samostatný, kreatívny, komunikatívny, dokáže inšpirovať a motivovať, dokáže objektívne riešiť problémy a venuje sa vývoju jednotlivcov ako aj vlastnému napredovaniu a vývoju.

Termín *animátor* je tiež mnohovýznamovým slovom. Pod týmto pomenovaním sa objavujú tieto významy:

1. animátor ako pracovník, ktorý realizuje pohyb filmových bábok a postavičiek animovaných filmov, dnes aj pracovník s animovanou grafikou;
2. animátor ako pracovník, ako organizátor zábavy pre rekreantov;
3. animátor ako pracovník, ktorý vykonáva svoju činnosť v pedagogike voľného času;
4. animátor ako *pracovník s mládežou v pastoračnom pôsobení Cirkvi*.

Pod týmto tretím významom sa tak stretávame s pedagogickou metódou, známou ako animácia, ktorú využívajú pedagógovia a vychovávatelia vo výchove mimo vyučovania. Animácia je teda využívaná v procese výchovy. Animátor (pedagóg voľného času) pôsobí v pozitívnej motivácii, v pozitívnom vedení detí a žiakov vo voľnom čase. Povzbudzuje žiakov v ich potrebách, záujmoch a pomáha hľadať vlastnú identitu žiaka.

Animátor pracuje s dieťaťom aj dospelým. Zodpovedá za aplikovanie metódy založenej na nedirektívnych (neprikazových) a akčných postupoch v konkrétnych aktivitách. Dokáže identifikovať potreby a záujmy svojich klientov a vhodne napomáhať ich rozvoju a naplneniu. Motivuje účastníkov k hľadaniu vlastnej cesty a k sebarealizácii. Animátorom nazývame aj človeka, ktorý vstupuje do procesu výchovy aj v pastoračnom význame. Ide o špecializovaný druh animácie, pri ktorej okrem hľadania foriem sebarealizácie animovaného ide o odovzdávanie kresťanských či evanjeliových hodnôt. Táto forma animácie však nijako nekontruje tej, ktorá je realizovaná v bežných letoviskách či rekreačných a odpočinkových zariadeniach. Pastorácia mladého človeka musí využívať také prostriedky a formy komunikácie, ktoré mladých

príťahujú. Musí viesť dialóg, ktorý nebude s rozporom mentality mladého človeka. Vždy však musí ostať v pozícii toho, ktorý sa neasimiluje so zaužívaným stereotypom animovaného, no naopak, ktorý kreuje – teda odovzdáva mu niečo nové. Vtedy bude animácia originálna a zážitková.

Od animátora sa vyžaduje, ako už bolo spomenuté skôr, aby bol komunikatívny a spoločenský. Má mať zručnosti vo všetkých oblastiach práce s ľuďmi, preto by mal zároveň poznať dôležité psychologické zásady pre prístup k tej ktorej generačnej skupine. Animátor vystupuje nielen ako autorita, ale zároveň aj psychológ, terapeut a priateľ. Mal by mať organizačný talent, ktorý sa ukáže pri organizovaní hier a skupín, ktoré bude viesť v rámci tábora, rekreačných pobytov a akýchkoľvek animačných aktivít. Mal by byť tímovým hráčom, pomáhať pri hrách svojim zverencom. Animácia detí si napr. vyžaduje aj potrebné a zdravé uvedomenie si, že k nemu deti vzhliadajú ako ku hrdinovi.

V daných intenciách je možné rozmyšľať o animácii tak, že je podmienená osobnosťou animátora. Animátor svojou štruktúrou osobnosti determinuje proces a charakter animačných činností, teda aj u animátora je možné hovoriť o jeho vlastnej individuálnej koncepcii. A napokon ostáva zaujímavé spoznať sedem dôvodov, prečo si vyskúšať prácu animátora, príp. stať sa ním. Ide o:

- Osobnostný rozvoj a zlepšenie manažérskych schopností.
- Leto plné smiechu, zábavy, zážitkov a spomienok.
- Noví ľudia = nové kontakty.
- Inšpirujúci kolektív.
- Kariérny rast.
- Nezabudnuteľné a obohacujúce výlety.
- Žiadne vstupné náklady a motivujúca finančná odmena.

1.3 ÚLOHA ANIMÁTORA VO VŠEOBECNOSTI

Mario Pollo, profesor sociálnej pedagogiky v Ríme, zaoberajúci sa o. i. výskumom vzťahu mladého človeka a animácie, zostavil štyri úlohy (podmienky), ktorých by sa mal animátor držať:

1. *Zrelé prijatie sveta mládeže* – t. z., že v praxi medzi mládežou majú pôsobiť vyzreté osobnosti, ktoré sú komunikatívne zdatné a primerane motivované.

2. *Vytvorenie výchovného vzťahu medzi skupinou a vychovávateľom (animátorom)* – ide tu o princíp otvorenosti medziludských vzťahov.
3. *Ovplyvňovanie skupinovej dynamiky* – ide o využitie skupinovej dynamiky v poznaní zákonitostí vývoja skupiny a o využitie týchto poznatkov. Popri tom je ale nutné zachovávať autenticitu vzťahu a vyhnúť sa nebezpečenstvu manipulácie, ktorá môže nastať pri nevhodnom používaní techník pri práci so skupinou.
4. *Strategické plánovanie* – ide tu o stanovenie jasných cieľov a o postup cesty, teda dielčích krokov, podniknutie samotnej realizácie aktivity a jej následné vyhodnotenie.

Okrem týchto bodov je potrebné myslieť aj na to, že animátor má do celého diania zapojiť všetkých členov skupiny. Z toho tiež vyplýva, že animátor (líder) by mal byť predovšetkým odborníkom v skupinovej dynamike, mal by poznať každého člena svojej skupinky a taktiež by mal poznať spôsoby komunikácie medzi mládežou. To sa dá spoznať len vtedy, ak jeho základom činnosti bude vytváranie pozitívneho vzťahu medzi ním a mládežou. Takýto vzťah sa buduje na základe širokého využívania svojich verbálnych i neverbálnych schopností. Nimi animátor svoju animačnú skupinku neustále motivuje, povzbudzuje a podnecuje. Autorita animátora sa neprejavuje vodcovským postavením, ale tvorí sa a upevňuje na základe priateľstva a partnerského prístupu ku všetkým členom. Animátor postupne prenáša na deti čo najviac zodpovednosti a rozhodovania. V prípade najrôznejších problémov je im neustále k dispozícii, pomáha, vysvetľuje a sám potrebné aktivity predvádza. V prípade dospelých a seniorov má mať animátor na pamäti vývojové etapy človeka ako aj jednotlivé roly účastníkov animačnej skupiny, ktorých má pred sebou.

Lorenz zasa pri všeobecnej úlohe animátora rozlišuje *kreatívne-expressívnu animáciu*, kde animátor používa divadlo, hudbu alebo hru ako prostriedok k sebavyjadreniu komunity, detí alebo ľudí so zvláštnymi vyučovacími potrebami. *Socio-kultúrna animácia* má za cieľ podporiť a rozvíjať schopnosti ľudí, pričom skupina sa podieľa na sociálnom a kultúrnom živote. *Kultúrnú animáciu* Lorenz označuje ako edukačno-didaktickú, ktorá sa dá aplikovať ako v škole, tak v mimoškolských aktivitách. Popri tom uvádza ešte *voľnočasovú animáciu*, pod ktorú zahrňuje centrá pre aktivity v prírode, hranie sa v nemocniciach a v liečebniach, organizácie športových aktivít, v ktorých je zvyčajne silne prítomný aj komerčný faktor.

2 OSOBNOSŤ ANIMÁTORA Z POHLĎADU PSYCHOLÓGIE A PEDAGOGIKY

Osobnosť a výnimočnosť animátora má priamy súvis s jeho poznatkami v oblasti psychológie a pedagogiky. Samotným požiadavkám na jednotlivé pozície animátorov sa budeme venovať v iných kapitolách. Na tomto mieste si potrebujeme uvedomiť, že každý človek je jedinečným, a preto každá požiadavka sa vyplní na viac či menej percent. V každom prípade animátorom musí byť človek, ktorý je zrelou osobnosťou. Je dôležité mať na pamäti, a to zvlášť pri animácii detí, že osobnosť animátora vplýva na osobnosť animovaných. Preto sa budeme v nasledujúcom texte venovať tomuto pojmu osobnosti vo všeobecnosti.

2.1 OSOBNOSŤ V DNEŠNOM CHÁPANÍ

Každý človek je jednotou duše a tela. Osobnosť môže byť regulovaná zvnútra, čiže svojou vlastnou identitou alebo zvonka prostredím, v ktorom žije a buduje vzťahy. Vidíme tu teda niekoľko rozmerov, ktoré osobnosť tvoria.

V obsahu súčasného pojmu osobnosť sa uplatňujú tisícročné vyústenia európskej civilizácie a jej myšlienkovvej tradície. Latinské slovo *persóna* pôvodne znamenalo *maska*, ktorú si herci nasadzovali na tvár pri predstaveniach v rímskom a gréckom divadle. Z tohto významu vznikli rôzne prenese- né chápania slova *persona*. Maska znamenala určitý výraz, charakteristické črty osoby, ktorú mal herec predstavovať. Odtiaľ pochádza význam slova *persona* ako niečoho, čo vyjadruje podstatu človeka, t. j. hlavný princíp v jednotlivcovi.

Pojem *osobnosť* je veľmi obsiahly, a z toho dôvodu ho nemožno plne definovať stručným výrokom či jedinou definíciou. Rovnako je pojem osobnosť multidisciplinárnym pojmom, čo znamená, že s týmto termínom narába viacero vedných odborov a logicky sa o jeho definovanie pokúšajú rôzne vedné disciplíny. Rovnako aj nazeranie jednotlivých vedných disciplín na tento pojem sa viac či menej odlišuje.

Najvýraznejšie rozdiely v prístupe k chápaniu osobnosti možno popísať protikladom chápania

- „*nomotetického* (*nomos* = *zákon*), vyžadujúceho vystihnúť a interpretovať osobnosť všeobecne platnými pojmami a zákonitosťami spoločnými všetkým ľuďom a
- *idiografického* (*idios* = *vlastný*), vychádzajúceho z očakávania takých podstatných rozdielov medzi ľuďmi, že ich nie je možné dostatočne vyjadriť všeobecnými pojmami a je preto nevyhnutné hľadať pojmy a zákonitosti jedinečné, platné pre práve skúmaného jedinca.“

Termín osobnosť je využívaný v bežnej reči, vo vede i filozofii, pričom sa zameriava na označenie:

1. jednotlivého človeka ako osoby, ako subjektu vzťahov k svetu a vedomej činnosti;
2. relatívne stabilnej sústavy spoločensky významných vlastností, ktoré charakterizujú jedinca ako člena určitej spoločnosti alebo skupiny.

V prvom prípade predstavuje osobnosť človeka (lat. *persona*), zatiaľ čo druhé hľadisko vníma osobnosť ako súbor jeho spoločensky determinovaných psychologických vlastností (lat. *personalitas*), jeho tvárnosť. Napriek týmto rozdielom sa v praxi často stáva, že sa obidva tieto významy prelínajú.

Do psychológie bol pojem osobnosť začlenený začiatkom 20. storočia ako pojem pre „*organizovaný celok duševného života človeka*“ a vyjadruje „*vnútornú jednotu a štruktúrovanosť duševného života ľudského jednotlivca a to v danom okamihu a v priebehu času, kedy ide o totožnosť jednotlivca z duševnej stránky so sebou samým v rôznych obdobiach a za rôznych okolností jeho života. Ďalším znakom osobnosti je jej individuálna svojbytnosť, psychologická odlišnosť od ostatných príslušníkov svojho rodu.*“

Pre pochopenie pojmu osobnosť je podľa nášho názoru nevyhnutné tiež vedieť odlíšiť tento pojem od ostatných, možno na prvý pohľad príbuzných či podobných termínov. K tým najčastejšie zameniteľným zaradujeme najmä organizmus, individualitu, osobu či ľudskú jednotku.

Osobnosť a organizmus

V prípade, že chceme vyjadriť rodovú všeobecnosť celku telesných štruktúr a funkcií, je potrebné použiť pojem organizmus. Týmto pojmom definujeme integrované biologické a fyziologické činnosti vrátane anatomickej štruktúry, ktorá je ich základom. V naznačenom zmysle sa tento pojem používa ako opozitný k termínu psychika. Organizmus nemá zindividualizovaný význam. Osobnosť je naproti tomu pojem špecificky ľudský, čo znamená, že osobnosť je viac než organizmus zvieratá, ktorý je tiež nositeľom

celistvo fungujúcej psychiky. Dôležitou črtou osobnosti ako organizovaného celku duševného života človeka je charakter organizácie psychického útvaru, ktorý označujeme pojmom *Jasťvo*. Jasťvo sa v prežívaní javí ako vedomie *Ja*, v správaní ako vôľa. Vedomie *Ja* a vôľa sú psychické javy vlastné iba človeku, ku ktorým dospeje až na určitom stupni sociálneho vývinu. Človek sa stáva osobnosťou až vtedy, keď sa u neho vytvorí vedomie *Ja* (uvedomuje si seba samého), k čomu dochádza niekde medzi 2. až 3. rokom života a vôľa.

Osobnosť a individualita

Osobnosť sa vzťahuje na jedinečné i všeobecné a pri jej štúdiu prechádzame stále od jedného hľadiska k druhému. Aj keď výraznou charakteristikou človeka je jeho individualita, súčasne odkrývame i všeobecné princípy organizácie osobnosti. Ak hovoríme o individualite, vyzdvihujeme jej variabilitu počínajúc vplyvmi dedičnosti a končiac pôsobením jednotlivých sociálnych situácií. Zdôrazňujeme variabilitu biochemickú, odlišnosti v metabolizme, morfológii nervového systému, rozdiely v životnom prostredí, a tým v osobnej histórii každého jedinca. Každá osoba sa potom líši od hypotetického človeka. Je celkom pre seba, vytvára sa v zvláštnych súvislostiach, ktoré musíme pochopiť, ak chceme pochopiť osobnosť. Na druhej strane nie je možné obísť všeobecné pri štúdiu osobnosti. Psychológia osobnosti hľadá princípy, vysvetľujúce zákony, zaoberá sa istými zovšeobecneniami v ľudskom vývine, pretože je vedou a každá veda musí formulovať širšie všeobecné zákony. Z tohto hľadiska je osobnosť množstvom prienikov kvalitatívnych premenných všeobecného charakteru. „*Osobnosť je univerzálny jav, ale stretávame sa s ňou len v individuálnych formách.*“

Podobne sa k problematike vyjadruje aj M. R. Lerner, keď konštatuje, že „*štúdium osobnosti je štúdiom ľudskej psychologickkej a behaviorálnej individuality, t. j. charakteristík vytvárajúcich individualitu osoby.*“ Každý sme iný. Aj keď prejavy každej osobnosti sú individuálne, podliehajú istým zákonitostiam. Každý človek je v určitom ohľade ako:

1. *všetci ostatní ľudia (univerzálna norma)* – spoločnou charakteristikou všetkých ľudí je napr. to, že sa musia prispôsobovať životným podmienkam a uspokojovať svoje potreby,
2. *niektorí iní ľudia (skupinová norma)* – charakteristikou spoločnou niektorým ľuďom sú napr. hodnoty a postoje istej skupiny alebo kultúry, ktoré ich odlišujú od iných skupín alebo kultúr,

3. *žiadni iní ľudia (idiosynkratická norma)* – každá osoba je sama sebou, t. j., že sú pre ňu typické jedinečné genetické vybavenia, jedinečná životná história a vonkajšie skúsenosti.

Psychológia osobnosti sa zaoberá všetkými tromi úrovňami tak, ako sa spájajú do jedinečného idiomatického (zvláštneho, svojrázneho) systému.

Osobnosť a osoba

Spočiatku neboli tieto pojmy diferencované. Až scholastika zaviedla pojem osobnosť (personalita) na vyjadrenie abstraktnejšej podstaty, než je pojem osoba (persona).

Pojmom osoba vyjadrujeme v psychológii ľudskú jednotku, konkrétneho tvora, človeka v jeho psychofyzickej jednote. Osoba je nositeľom osobnosti. Psychické vlastnosti každej jednotlivcej osoby majú určitú individuálnu podobu, integrovanú štruktúru, ktorých štúdium je vyhradené psychológii osobnosti. Osobnosť vyjadruje jednotnosť psychickej organizácie, súbor a usporiadanosť psychických vlastností prejavujúcich sa ako celok. Na rozdiel od pojmu osoba, ktorý vyjadruje konkrétneho jedinca, pojem osobnosť vyjadruje existenciálnu, ontologickú podstatu človeka.

Osobnosť a ľudská jednotka

Pojem jednotka sa používa na označenie ľudí aj zvierat. Avšak zvieracia jednotka je len oddelený exemplár toho istého vybavenia, kým ľudská jednotka je naproti tomu neopakovateľná a je nevyčerpatelným osobným žriedlom života. Z dôvodu obsiahlosti pojmu *osobnosť* považujeme za dôležité na tomto mieste uviesť niekoľko jej definícií, ktoré boli v rámci vývoja v literatúre sformulované.

Jedným z autorov, ktorý sa o definovanie pojmu osobnosť pokúsili, je J. B. Watson, pričom definoval osobnosť ako „*konečný produkt nášho systému zvykov*“.

H. J. Eysenck hovorí, že osobnosť je viac či menej stabilná a trvajúca organizácia charakteru, temperamentu, intelektu a tela, ktorá determinuje jeho jedinečné prispôsobovanie sa okoliu. Podľa R. B. Cattella je „*osobnosť to, čo determinuje správanie v definovanej situácii a v definovanom naladení*.“ M. Homola definuje osobnosť ako „*celok psychickej organizácie, súbor a usporiadanosť psychických vlastností prejavujúcich sa ako celok*.“ V. Tardy chápe osobnosť ako „*individuálnu jednotu človeka, jednotu jeho duševných vlastností a dejov, ktorá je založená na jednote tela a ducha a utváraná a prejavujúca sa*

v jeho spoločenských vzťahoch.“ Osobnosť je teda v zmysle naznačeného človek ako celok z duševného hľadiska.

O definovanie pojmu osobnosť sa pokúsili aj F. Hyhlík a M. Nakonečný, ktorí tvrdia, že v pojme osobnosť sa „psychologicky vyjadruje celok duševného života človeka a jeho vzťah k svojmu nositeľovi, t. j. jednota duševného a telesného, celok duševného života človeka z hľadiska jednoty všetkých parciálnych psychických funkcií, celok duševného života vo vzťahu k vonkajším podmienkam existencie človeka, t. j. jednota duševného života človeka a spoločenského života.“

Osobnosť je pojem „špecificky ľudský, to znamená, že osobnosť je viac než organizmus zvieratá, ktorý je tiež nositeľom celistvosti fungujúcej psychiky. Dôležitou črtou osobnosti ako organizovaného celku duševného života človeka je teda charakter tejto organizácie, pre ktorý používame už vyššie spomínaný súhrnný pojem „jastvo“.

2.2 KRITICKÉ MYSLENIE ANIMÁTORA A ANIMOVANÝCH

Kritické myslenie je zásadné pre efekt učenia a produktívny život jednotlivca či kolektívu, kde animátor pôsobí a riadi animačnú činnosť. Jednoducho povedané osobnosť animátora musí byť kriticky mysliaca. Inak by napredovanie jeho animátorskej činnosti bolo neustále v ohrození. Podľa S.P. Norrisa môžeme chápať kritické myslenie ako slobodné rozhodnutie o tom, čo máme robiť, ale i tom, čomu veriť alebo neveriť. Gavora však dopĺňa, že kritické myslenie nie je vrodené, ale rozvíja sa tvorivou činnosťou v procese výchovy a to nielen na vyučovaní, ale aj vo voľnom čase. Kritické myslenie animátora tak pomáha kriticky uvažovať a rozvíjať toto myslenie aj svojim zverencom.

Animátori pre rozvoj kritického myslenia u svojich zverencov majú dodržiavať tieto body:

- dať im dostatok času o danej téme urobiť si vlastný úsudok,
- nechať im priestor na spätnú väzbu,
- nechať im priestor na to, aby sa zapájali aktívne do aktivít,
- naučiť ich preberať zodpovednosť za to, čo robia,
- dať im priestor pre samorealizáciu.

Tieto procesy platia aj u samotného animátora. Mali by byť súčasťou jeho príprav ako aj hodnotenia animačnej činnosti. Tieto faktory podporu-

jú kvalitu edukačného procesu animátora. Keď chce animátor rozvíjať svoje kritické myslenie, mal by tiež dodržiavať určité štandardy, ktoré sú požadované. Pre rozvoj osobnosti animátora ako pedagogického pracovníka v rôznych oblastiach výchovy je veľmi dôležité, aby mal tieto komponenty – *psychická odolnosť, schopnosť riešiť problémy, schopnosť si osvojovať nové veci, sociálna empatia a komunikatívnosť*. Okrem toho je potrebné uvedomovať si a upevňovať vlohy, ktoré pomáhajú rozvíjať osobnosť animátora a pozitívne ovplyvňujú prácu s deťmi pri animačnej aktivite. Napríklad môžeme uviesť tieto: lásku k deťom a vlastnosti, ktoré rozvíjajú intelekt – medzi ne patrí fantázia, myslenie, pamäť a pozornosť učiteľa. Medzi ďalšie vlohy patria aj charakter animátora, vôľa, temperament a ďalšie osobitosti osobného života animátora. Už vyššie spomínané vlohy si môžeme rozšíriť aj o tieto oblasti:

- dobrá motivácia k povolaniu animátora – kladenie si otázky, prečo chcem pracovať ako animátor;
- vôľové vlastnosti – aký mám vzťah k sebe, vzťah k práci;
- výkonové vlastnosti a špeciálne schopnosti, medzi ktoré zaradujeme aj psychodidaktické a pedagogicko-didaktické vlastnosti a schopnosti animátorov, pedagogický takt či schopnosť sebareflexie.

Animátor ako človek, ktorý vedie deti na stretnutiach v rámci letného tábora či rôznych animačných aktivít, by mal rozumieť psychike detí v skupinke a dobre pochopiť motiváciu, ktorá vedie deti v určitej situácii, vrátane premeny ich motivácií v časovom slede ich vývoja. Dôležité je nenútené, ale zároveň účinným spôsobom viesť deti k dosiahnutiu vytýčených cieľov. Je dôležité, aby animátor vedel dobre motivovať a nadobúdať u detí pocit hrdosti z účasti na aktivite a povzbudzovať ich seberealizáciu.

3 ZNAKY OSOBNOSTI

Charakterizovať osobnosť nie je ľahké, pretože životná skúsenosť ukazuje, že každý človek je iný, u každého z nás dominujú iné vlastnosti. To znamená, že osobnosť človeka spočíva v neopakovanosti, vo svojej individuálnosti.

Keď hovoríme o osobnosti človeka, máme na mysli konkrétneho človeka, jeho silné a slabé stránky, klady a zápory, ktoré sa u neho formovali v aktívnom živote, v procese výchovy a vzdelávania. Individuálne a neopakovateľné črty odrážajú vývin každej konkrétnej osobnosti. Ľudí však môžeme hodnotiť na základe rôznych znakov.

K rozhodujúcim znakom osobnosti patria: vzťahy k sebe, vzťahy k práci, k spoločnosti a vzťahy k ostatným povinnostiam. Na základe uvedených vzťahov môžeme charakterizovať morálny profil osobnosti, jej životnú pozíciu v spoločnosti.

V odbornej literatúre sa možno tiež stretnúť so snahami o definovanie osobnosti z hľadiska piatich základných črt, ktoré možno považovať za východiskové dispozície, ktoré riadia správanie. Od šesťdesiatych rokov 20. storočia sa pokúšajú psychológovia identifikovať tie charakteristiky osobnosti, ktoré by vysvetlili čo najviac rozdielov medzi ľuďmi. Ide o tie črty osobnosti, ktoré nachádzame v množstve nezávislých výskumov a ktoré potvrdzujú aj faktorové analýzy výsledkov získaných na rôznych vzorkách osôb. V naznačenom zmysle ide o tzv. *päťfaktorový model osobnosti*, pričom zahŕňa tieto základné črty:

1. otvorenosť k zážitkom,
2. svedomitosť,
3. extroverzia – introverzia,
4. prívetivosť,
5. neuroticizmus.

Tieto znaky nájdeme aj pod označením „*Big 5*“. Pre jednoduchšie zapamätanie sú v zahraničnej (anglickej) literatúre známe ako OCEAN alebo CANOE. Názvy sú vytvorené akrostichovou metódou, teda z prvých písmen je vytvorené nové slovo. V anglickom jazyku toto označenie znamená: *openness to experience, conscientiousness, extraversion – introversion, agreeableness, neuroticism*.

Každý jednotlivec prejavuje každú z piatich širokých dimenzií osobnosti v určitej intenzite. Pri nekonečnom množstve spôsobov, akými sa jednotlivci líšia v jednotlivých črtách, je štúdium osobnosti stále fascinujúce. Pomocou testovania založeného na dotazníkoch merajú psychológovia mieru, do akej je každá z týchto charakteristík individuálne prítomná.

Päťfaktorový model je používaný predovšetkým za účelom pochopenia a predpovedania vzťahov medzi osobnostnými črtami a úspechom v sociálnych, akademických a profesionálnych podmienkach. Model bol kritizovaný za svoje obmedzenia, pokiaľ ide o počet hodnotených osobnostných znakov a skutočnosť, že ide o model založený na údajoch a nie je založený na psychologickej teórii. Takýmto kritikom je aj Smekál, ktorý poukazuje na skutočnosť, že aj keď sa tento model využíva stále častejšie ako východisko reprezentatívnych výskumov osobnosti, na druhej strane nie je jednoznačne potvrdené, že týchto päť charakteristík osobnosti a im podriadených parciálnych charakteristík vystihuje hlavné zdroje variability osobnosti a rozdielov podobnosti medzi ľuďmi. Na druhej strane, zástancovia päťfaktorového modelu tvrdia, že prináša konzistentné výsledky, a že takýto opis osobnosti musí predchádzať teórii osobnosti, a nie byť realizovaný až po nej.

V odbornej literatúre sa možno stretnúť aj s modelom, ktorý pôvodný päťfaktorový model rozširuje o šiesty znak osobnosti. Ide o tzv. *šesťfaktorový model osobnosti HEXACO*, pričom spomínaným šiestym znakom osobnosti je „faktor čestnosti a pokory, aby sa do zmesi včlenila miera etického správania.“

3.1 OSOBNOSŤ AKO KONCEPT JEDINEČNOSTI

Osobnosť je koncept, ktorý odkazuje na spôsob bytia, konania a videnia sveta, ktorý ľudia majú. Tento koncept je určite konštrukciou, ktorá prebúda väčší záujem v oblasti štúdia psychológie, pretože osobnosť umožňuje predpovedať spôsob myslenia, reakcie a konania, ktoré ľudia majú. Autori, ktorí sa venovali štúdiu osobnostných vlastností, sú mnohonásobní a objavy a informácie, ktoré sú v súčasnosti prítomné na „typoch“ osobnosti, sú veľmi hojné.

Podľa *Lexikóna psychiatrického a duševného zdravia* pod osobnosťou rozumieme hlboko zakorenené vzorce myslenia, pocitu a správania, ktoré charakterizujú jedinečný spôsob života a adaptáciu človeka, a ktoré sú dôsledkom ústavných faktorov, rozvoja a sociálnych skúseností. Osobnosť teda možno chápať ako súbor emocionálnych a behaviorálnych vlastností (relatívne stabilných a predvídateľných), ktoré charakterizujú osobu v ich každodennom živote. Treba poznamenať, že osobnosť je vedecký predpoklad (konštrukt), ktorý je odôvodnený najmä typmi aktov, ktoré ľudia vykonávajú denne. To znamená, že je založený na vzore myšlienok, pocitov a správania, ktoré človek prezentuje, a ktorý pretrváva počas jeho života. Podobne pojem

osobnosti vyžaduje psychologické vlastnosti, ktoré nemožno priamo pozorovať, ale ktoré jednoznačne prispievajú k riadeniu správania jednotlivca (čo si myslí, čo cíti a čo robí). Je zrejmé, že nie všetci ľudia konajú a správajú sa podobne v rovnakej situácii. Tieto rozdiely vo výkonnosti nie sú vysvetlené len samotnou situáciou, ale tým, ako títo ľudia zažívajú rovnakú situáciu. Týmto spôsobom sa mení dynamický vzor myšlienok, pocitov a správania sa, ktoré pretrvávajú v čase v rôznych situáciách, rozlišujúc jedného človeka od druhého a predpovedajúc jeho reakcie na ľudí a životné prostredie. S týmito štyrmi špecifikáciami si už uvedomujeme, že osobnosť sa vzťahuje na sériu charakteristík, ktoré definujú osobu ako jednotlivca a charakterizujú spôsob, akým sa správajú a fungujú. Teda celkovo možno povedať, že to, čo definuje osobu, nie je len osobnosť, pretože existujú iné pojmy, ktoré sa používajú na opis vlastností jednotlivca.

3.2 OSOBNOSŤ: ÚSTAVA – TEMPERAMENT – CHARAKTER

Slová temperament alebo charakter sa často používajú ako synonymum osobnosti, tieto dva pojmy sú však špecifickým rozdelením všetkého, čo predstavuje osobnostný konštrukt. Preto *ústava* tvorí celý súbor fyzikálnych vlastností konkrétneho jednotlivca. Tento aspekt je založený viac na fyzickej ako psychologickú zložku, ale nemôžeme pochopiť spôsob bytia osoby bez toho, aby sme brali do úvahy jeho telo, takže ústava je dôležitou súčasťou osobnosti. Slovo temperament zvyčajne spôsobuje určitý zmätok, pretože sa môže často používať ako synonymum osobnosti. Povaha však odkazuje na reaktívnu konformáciu jednotlivca, spontánny aspekt osobnosti. Týka sa to emocionálnych reakcií jednotlivca. *Temperament* môžeme teda chápať ako súčasť osobnosti, avšak osobnosť je širším pojmom než jednoduchý temperament. To isté sa deje s pojmom charakter, ktorý sa v dôsledku podobností, ktoré má s osobnosťou, zvyčajne používa ako úplne identické a synonymné slovo.

Charakter sa však vzťahuje na súbor zvykov alebo vzorcov správania, ktoré sa získali počas života. Je preto získaná a je psychickým základom osobnosti. Takže keď hovoríme o osobnosti, predovšetkým hovoríme o spôsobe, akým všetky tieto vlastnosti interagujú v konformácii spôsobu konania, cítenia a interpretácie špecifického sveta.

4 VLASTNOSTI A ŠTRUKTÚRA OSOBNOSTI

Stretáme sa aj s charakteristikou osobnosti ako súhrnom osobných vlastností človeka. To znamená, že vlastnosti osobnosti sa prejavujú vo všeobecnom spôsobe správania sa. Vlastnosti osobnosti nám ukazujú, akým je človek vo svojej podstate, pričom charakterizujú človeka. Keď poznáme psychické vlastnosti človeka, môžeme do istej miery predvídať jeho správanie sa. U každého človeka sa prejavujú vlastnosti dvojakého druhu:

- prirodzené
- získané, nadobudnuté

Prirodzené vlastnosti tvoria prirodzenú podstatu človeka, v nich sa prejavujú rodové vlastnosti človeka. Patria sem organické potreby človeka, vlastnosti temperamentu a iné. Prirodzené vlastnosti podmieňujú činnosť a dynamiku priebehu psychických procesov. Sú to prvotné vlastnosti osobnosti.

Medzi *nadobudnuté vlastnosti* osobnosti zaradzujeme všetky tie vlastnosti, ktoré vznikli v dôsledku ontogenetického vývinu človeka. Vznik získaných vlastností je závislý od vrodenných vlastností. Samotné utváranie vlastností osobnosti (skromnosť, drzosť, úprimnosť, presnosť, pedantnosť, intrigánsťvo) sa považuje za zložitý jav.

„U dospelého človeka sformované vlastnosti v priebehu jeho vývinu majú relatívne trvalý charakter. Trvalosť vlastností osobnosti nie je však absolútna. K ich zmenám dochádza prakticky v priebehu celého života človeka. Zriedkavo dochádza ku zmenám tých vlastností osobnosti, ktoré sú závislé od vrodenných biologických podmienok. Každý človek je v podstate takou osobnosťou, akou chce byť. Znamená to, že každý rozhoduje sám o sebe, akým človekom bude. Všeobecne platí mienka, že ľudia majú lepšiu predstavu o sebe, akí v skutočnosti sú.“

Štruktúru osobnosti definujeme ako usporiadanie vlastností osobnosti do určitého celku, pričom vlastnosti vzájomne spolu súvisia a vytvárajú jednotu. Štruktúra osobnosti teda vyjadruje určitý súbor psychických vlastností. Štruktúra osobnosti je niečo dispozičné, čo sa podľa situácií rôznym spôsobom aktualizuje.

Celý diapazón rozmanitých vlastností osobnosti členíme do štyroch základných skupín: schopnosti, temperament, charakter, záujmy.

4.1 SCHOPNOSTI

Schopnosti sú základné, všeobecné a trvalé vlastnosti osobnosti prejavujúce sa v kvantite a kvalite výkonu. Schopnosti vymedzujeme ako tie vlastnosti osobnosti, ktoré jedincovi umožňujú naučiť sa úspešne vykonávať určité činnosti. Schopnosti sa rozvíjajú na základe vlôh. Vlohy definujeme ako anatomicko-fyziologické vlastnosti organizmu, centrálného nervového systému a zmyslových orgánov, ktoré sú predpokladom rozvoja schopností. Vzťah medzi vlohami a schopnosťami je mnohoznačný. Na základe tých istých vlôh sa môžu rozvinúť rozličné schopnosti a tá istá schopnosť sa môže rozvinúť na základe rozličných vlôh. Schopnosti nie sú jediným predpokladom úspešnej činnosti. Úspechy v činnosti závisia od celej osobnosti (od vôle, charakteru, motivácie). Okrem toho existuje kompenzácia chýbajúcich schopností inými schopnosťami.

V odbornej literatúre sa stretávame s viacerými členeniami schopností. Najčastejším delením schopností je ich klasifikácia na všeobecné a špecifické. Všeobecné schopnosti sú tie, ktoré podmieňujú úspešnosť vykonávania mnohých činností (napr. múdrosť, súdnosť). Zvyčajne sa stotožňujú s inteligenciou. Špecifické schopnosti dávajú možnosť realizovať špeciálne druhy ľudskej činnosti. Špecifické schopnosti umožňujú, že každý človek môže dosiahnuť istú úroveň (aj jej hornú hranicu) vo vhodne zvolenej špecifickej činnosti (vo vhodne zvolenom povolaní).

Z hľadiska členenia psychickej činnosti vo výkonovej oblasti klasifikujeme schopnosti na:

- zmyslové (senzorické) – vzťahujú sa na rôzne druhy a výkony zmyslového vnímania, napr. schopnosť rozlišovať farby, tóny atď.;
- rozumové (intelektové) – prejavujú sa vo vyšších psychických funkciách, pričom ide o také funkcie, ako je myslenie, predstavivosť, pamäť, pozornosť. Ide napr. o schopnosť zovšeobecňovať, nachádzať vzťahy a analógie, schopnosť pamätať si čísla;
- pohybové (psychomotorické) – kam zaraďujeme napríklad presnosť a rýchlosť pohybov rúk pri prekladaní malých predmetov, schopnosť napodobňovať vzorový pohyb a pod.

Niekedy rozlišujeme aj *primárne a sekundárne schopnosti*, resp. *primárne a sekundárne schopnostné faktory*.

1. *Primárne faktory (schopnosti)* sú tie, ktoré podmieňujú rozvoj ostatných schopností. Patria sem:

- *faktory vnímania* — schopnosť vyčleniť a rozlišovať zrakové, sluchové a iné podnety, schopnosť priestorovej orientácie, všímavosť a pod.;
 - *faktor predstavivosti* — ide o vybavovanie a tvorivú fantáziu;
 - *intelekt* — schopnosť rýchlo pochopiť a prestavať, reštruktúrovať abstraktný materiál, schopnosť poznávať, tvoriť, hodnotiť, myslieť istým smerom a spôsobom;
 - *psychomotorický faktor* — schopnosť presnosti koordinácie pohybov;
 - *faktor emocionality* — schopnosť emocionálne prežívať podnety a zámerne vyvolávať v sebe emocionálne stavy.
2. *Sekundárne faktory* predstavujú všetky ostatné schopnosti ľudí, ktoré sú využívané pri rôznych špecifických druhoch ľudskej činnosti, a ktoré sa vyvinuli z primárnych schopností (napr. schopnosť viesť ľudí, schopnosť empatie a pod.).

Schopnosti je možné členiť aj z hľadiska oblastí činnosti, v ktorých sa v praxi uplatňujú, napr. matematické, športové, organizačné atď. V tomto prípade sa jedná o zložité schopnosti, komplexy jednoduchých schopností.

4.2 TEMPERAMENT

Ľudia sa navzájom odlišujú nielen v myslení, schopnostiach či citoch, ale tiež v správaní. V prípade temperamentu nejde o to, ako dobre robí človek to, čo robí, ani o to, čo robí, ale o celkový štýl jeho prežívania a správania. Temperament v tomto zmysle zahŕňa formálne vlastnosti, ktoré sú nezávislé od obsahu vedomia a od smeru osobných sklonov. Súčasná psychológia pojem temperament definuje ako „*všeobecné vlastnosti duševnej dynamiky, uplatňujúce sa v prežívaní a prejavoch človeka.*“

Čo sa týka temperamentu, súčasná odborná literatúra má túto problematiku celkom prepracovanú, čoho výsledkom je aj existencia viacerých typológií temperamentu.

Neurofyziologická typológia temperamentu I. P. Pavlova.

Azda najznámejšou typológiou temperamentu je neurofyziologická typológia sformulovaná fyziológom I. P. Pavlovom. Podľa neho majú zásadný význam pri objasňovaní ľudského temperamentu vlastnosti nervovej sústa-

vy, a to vlastnosti a pomer dvoch základných nervových procesov, t. j. vzruchu a útlmu.

Pavlov teda vymedzil jednotlivé typy temperamentu nasledovne:

Sangvinik — jednoducho sa prispôsobuje meniacim sa životným podmienkam. Rýchlo nadväzuje styk s druhými ľuďmi. Je mierne neposedný, potrebuje nové dojmy, ktoré ho vzrušujú a aktivizujú. V kolektíve je veselý, plný životného elánu. Ochotne sa zapája do zaujímavej práce, avšak keď ho práca prestane zaujímať, jeho aktivita upadne. Ľahko u neho vznikajú a zanikajú city. Má pružné myslenie, rýchlo si osvojuje nové veci, ľahko prenáša pozornosť.

Flegmatik — je pokojný, vyrovnaný, vytrvalý a húževnatý. V práci zbytočne neplytvá silami, rozvrhne si sily a prácu dokončí. Vo vzťahoch je vyrovnaný, primerane družný, nerád zbytočne hovorí. Nedostatkom flegmatika je jeho malá pohyblivosť. Obvykle potrebuje čas, aby sa rozhýbal, sústredil pozornosť, a aby ju mohol preniesť na iný objekt. Má však tendenciu k lepšej vytrvalosti.

Cholerik — je vznetlivý, ľahko a rýchlo sa vzrušujúci. Charakteristická je cyklickosť v činnostiach a zážitkoch. Vyznačuje sa zvýšenou vzrušivosťou a citovou reaktivitou. Vo vzťahoch k druhým ľuďom je príkry, priamočiary. V činnosti dokáže maximálne vypäť svoje sily.

Melancholik — je útlmový typ nervovej činnosti. Je náchylný silne prežívať aj nepatrné dojmy. Preto sa usudzuje, že má mimoriadnu schopnosť vnímať zážitky. Je trochu uzavretý, nespoločenský. Obáva sa nových situácií a nových ľudí, v styku s nimi sa dostáva do rozpakov. Často sa uzatvára do seba a vyhľadáva samotu. V známom prostredí môže byť dobrým pracovníkom, môže úspešne riešiť úlohy a môže sa vyznačovať veľkým taktom.

Odborná literatúra ponúka aj ďalšie typológie, napríklad typológiu podľa H. J. Eysencka, ktorý je však odporcom klasifikácie ľudí do osobitných kategórií. Naproti tomu skúmal a definoval dve dimenzie osobnosti, a to:

1. extraverziu – introverziu
2. emocionálnu stabilitu – emocionálnu instabilitu (neuroticizmus)

Typický extrovert je družný, má rád zábavy a spoločnosť, má mnoho priateľov, pociťuje potrebu mať okolo seba ľudí, s ktorými sa môže rozprávať, nerád sám číta alebo študuje. Túži po vzrušení, rád riskuje, vo všeobecnosti je impulzívny. Rád vtipkuje, vždy pohotovo odpovedá a vo všeobecnosti zmeny víta. Je bezstarostný, pohodlný, nenútený, aktívny, avšak tiež má sklon k agresivite a výbušnosti.

Typický introvert je pokojný, utiahnutý, introspektívny, dáva prednosť knihám pred ľuďmi, je zdržanlivý a uzavretý voči ľuďom, ktorí nie sú jeho intímnymi priateľmi. Má sklon robiť plány do budúcnosti, uvažuje nad tým, čo začne robiť a čo robí, nedôveruje momentálnym podnetom. Nemá rád vzrušenie, berie každodenné záležitosti s patričnou vážnosťou a má rád dobre usporiadaný spôsob života. Prísne kontroluje svoje city, zriedkakedy sa správa agresívne a nenahnevá sa ľahko. Je spoľahlivý, trochu optimistický a dáva veľký dôraz na etickú stránku vecí.

Za zmienku stoja aj ďalšie typológie temperamentu, napríklad konštitučná typológia podľa Kretschmera, ktorý skúmal psychiatrických pacientov a zadefinoval ich tri typy. Tiež A. Thomas, S. Chess a A.G. Birch sa zaoberali temperamentovými typmi detí, pričom vymedzili:

- typ ľahko vychovateľného dieťaťa,
- typ obťažne vychovateľného dieťaťa,
- typ pomalého dieťaťa.

4.3 CHARAKTER

Pojem charakter má svoj špecifický význam. V tomto pojme v preklade z gréčtiny, čo znamená „črtu“, „znak“, „zvláštnosť“, je vyjadrené určité hodnotenie človeka.

Odborníci popisujú rôzne chápania pojmu charakter, no vo všeobecnosti existuje trojaké nazeranie na tento termín:

1. ako okolím podmienenú podstatu akejkoľvek entity, ako bipolárnu hodnotiacu schému človeka (dobrý – zlý, silný – slabý);
2. ako jadro osobnosti, ktoré je zdrojom jej prejavovania sa vo vôľových aktoch, štýle myslenia i emocionálnych stavoch;
3. ako etické hľadisko pri posudzovaní jedinca.

Na základe tohto trojitého nazerania možno charakter vnímať ako integrovanú štruktúru vlastností osobnosti, ktorými sa prejavuje diferencovaný vzťah človeka k hodnotám a zovšeobecnený spôsob vôľového konania príznačný pre individuum. Pojomom *charakter* označujeme vlastnosti osobnosti súvisiace s morálkou jednotlivca. Charakterom označujeme súhrn relatívne stálych psychických vlastností osobností, ktoré sa zakladajú na jej morálnom presvedčení.

Charakterové vlastnosti osobnosti sú výsledkom predovšetkým spoločenského vplyvu na človeka. Mravné zdroje ľudského správania sú získava-

né. Dieťa sa s nimi stretáva v podobe prístupu rodičov k nemu, ktorý mu naznačuje, aké má byť, ako sa má správať, čo nemá robiť a naopak, čo robiť môže, resp. čo sa od neho očakáva. Dieťa tieto požiadavky rodičov postupne prijíma a zvnútorňuje (interiorizuje) do podoby osobných morálnych postojov a zásad, ktorými sa riadi na základe vnútornej potreby a nie pod vonkajším tlakom.

Predpokladom vzniku charakteru je proces zvnútorňovania mravných noriem dieťaťom. Začiatok tohto procesu lokalizujeme medzi 3. a 4. rokom vývinu dieťaťa.

4.4 ZÁUJMY

Významným faktorom orientácie osobnosti sú záujmy. Záujem definujeme ako uvedomené, dlhodobé a sústavné zameranie aktivity jedinca na vybranú oblasť poznávania a činnosti seberealizácie.

Pri niektorých autoroch sa stretávame s vymedzením záujmu ako črty osobnosti. *„Záujem ako črta osobnosti je trvalejší vzťah jedinca k objektom a činnostiam, ktorý sa prejavuje v tendencii (sklone) zaoberať sa nimi teoreticky alebo prakticky, čo je spojené s príjemným citovým prežívaním a zvýšenou aktivitou v danom smere.“*

Ak hovoríme o záujme ako o črte osobnosti, máme tým na mysli trvalejšie zameranie človeka, nie prechodný alebo momentálny stav. Pre záujem je charakteristické, že vzťah k objektom je viac určený z vnútra, je to vnútorná psychická črta charakterizujúca jedinca. Túto skutočnosť označujeme pojmom spontánnosť záujmu. Záujem vyjadruje aj uprednostňovanie niečoho pred ostatným, hovoríme o výberovosti záujmu. Aj ľudia so všestrannými záujmami preferujú niektoré objekty a činnosti a zanedbávajú iné.

Záujem môže byť:

- *bezprostredný* – vyvolaný príťažlivosťou objektu,
- *sprostredkovaný* – záujem o objekt ako o prostriedok na dosiahnutie cieľov činnosti.

Literatúra poskytuje aj vymedzenie vlastností záujmov. Stabilita záujmu charakterizuje jeho trvanie a intenzita. Niektoré záujmy môžu byť: *trvalé, stále, iné prechodné.*

Stupeň stálosti záujmov závisí od množstva okolností, akými sú vek osôb, druh záujmov, individuálne osobitosti osôb.

Šírku záujmu určuje v konečnom dôsledku jeho obsažnosť a význam pre osobnosť. Šírka záujmov sa prejavuje v množstve záujmov rozličného druhu. Môžeme hovoriť o záujmoch všestranných, bohatých, širokých alebo jednostranných, chudobných, úzkych. Záleží však aj na obsahu záujmov. Je rozdiel, či sú to záujmy o objekty a činnosti spoločensky a osobnostne málo hodnotené (napr. klebety) alebo záujmy ušľachtilé, z psychologického i spoločenského hľadiska vysoko hodnotené.

Intenzitu záujmu nachádzame v sile citového prežívania a vo vzťahu k objektom záujmu, frekvenciou zaoberania sa objektom záujmu a v množstve objektov a činností z daného okruhu, na ktoré sa záujem viaže.

Záujmy, rovnako ako aj predchádzajúce vlastnosti osobnosti, sa členia z rôznych hľadísk, avšak ich členenie naráža na ťažkosti pre nesmiernu pestrosť objektov a činností, ktoré môžu byť objektom záujmu.

Najčastejšie sa v odbornej literatúre stretáme s klasifikáciou podľa D. E. Supera a J. Critespna:

1. *Záujmy o idey:*

- *vedecké záujmy* – zistiť, prečo je daná skutočnosť taká, aká je;
- *estetické chápanie* – estetické vnímanie;
- *záujmy estetického vyjadrenia* – umelecká tvorivosť;
- *literárne záujmy* – záujem o prácu so slovami;
- *systematizačné záujmy* – záujem o vypracovanie a vedenie záznamov.

2. *Záujmy o veci:*

- *materiálne záujmy* – záujem o zaobchádzanie s vecami.

3. *Záujmy o ľudí:*

- *kontaktné záujmy;*
- *záujem stretávať sa s ľuďmi pre materiálny zisk;*
- *sociálne záujmy.*

Poznávanie záujmov človeka má teoretický aj praktický význam. Je potrebné poznať smer záujmov človeka z hľadiska jeho možného formovania a tiež preto, že záujmy v procese vývinu a výchovy možno utvárať, a tak dosiahnuť to, aby nedochádzalo k veľkému rozporu medzi spoločenskými záujmami (napr. potreba istých pre spoločnosť dôležitých profesií) a individuálnym rozvojom záujmov žiakov, ktoré spoločnosť nebude môcť uspokojiť. Záujmy môžeme pokladať aj za duševné potreby. Vznikajú zo základných ľudských potrieb, ako je potreba duševných zážitkov (poznávacích i citových), potreba uplatniť schopnosti.

5 DETERMINANTY OSOBNOSTI

Človek je súčasťou živej prírody a rovnako aj spoločenskou bytosťou. Jediné človek je schopný neustále zdokonaľovať svoju prirodzenosť. Spoločenská podstata človeka spočíva v tom, že jeho prírodná vrstva je primárne podmienená a modifikovaná jeho spoločenským životom a vývojom. Človek je v najdokonalejšom zmysle *zoon politikon* nielen družný živočích, ale i živočích, ktorý sa môže stať jedinečným len v ľudskej spoločnosti. Len v spoločnosti a vďaka nej sa môže človek vytvárať ako skutočný ľudský jednotlivec a sama jeho individuálnosť a individualita sú možné len v spoločenskom prostredí. Len v spoločnosti ľudí môže človek prejsť svoje sociálne (altruizmus) a asociálne (egoizmus) vlastnosti.

V odbornej literatúre sa neustále viac či menej rieši problém biologického a sociálneho podielu v osobnosti.

5.1 BIOLOGICKÉ DETERMINANTY OSOBNOSTI

Prežívanie a správanie človeka je neoddeliteľné od biologických procesov. Psychológia a biológia sú iba dva rôzne vedecké prístupy k jednej realite. Výskumom špecializácie mozgových hemisfér bolo zistené, že ľavá hemisféra je „logická“, je zodpovedná za pojmové myslenie, analytické uvažovanie, pamäť na slová, chápanie písaných textov, logiky a racionality myslenia a správania. Tu je uložené aj centrum reči. Pravá hemisféra je „emocionálnejšia“, pracuje viac s obrazmi, je zdrojom intuície a fantázie, pamäť pre farby, tváre a tón hlasu, zmyslu pre umenie atď. Z hľadiska psychológie najvýznamnejšie chemické látky pre funkciu mozgu sú neurotransmitery dopamín a serotonín, ktoré slúžia na prenos nervového vzruchu medzi neurónmi; z hormónov sú to kortizol a testosterón.

„Základné biologické determinanty, ktorých súhrn označujeme ako konštitúcia, t. j. vrodené usporiadanie organizmu, tvoria predovšetkým dedičnosť a evolučne preformované programy správania.“

Dedičnosťou definujeme ako „tendenciu organizmu zachovávať a odovzdávať znaky a vlastnosti z rodičovského pokolenia na potomstvo. Nededia sa hotové znaky, priamo sa prenášajú len dedičné informácie (gény). Gény umiestnené v chromozómoch bunkového jadra reprezentujú vývinový program

pre organizmus. Dedičnosťou získané predpoklady psychického vývinu sa nazývajú vlohy (dispozície).“

Vlohy sú definované ako anatomickeo-fyziologické predpoklady psychického rozvoja. Vlohy sa týkajú:

- centrálného nervového systému – ide o silu, vyrovnanosť a pohyblivosť základných nervových procesov vzruchu a útľmu;
- stavby tela (konštitúcie) – ide o silu organizmu, jeho odolnosť;
- zmyslových orgánov – napr. farboslpeosť, absolútny sluch a pod.

Odborná literatúra rozlišuje *zdedené a vrodené znaky a vlastnosti osobnosti*.

Pojem *vrodenosť* je významovo širší ako dedičnosť. Do vrodených sú zaradované aj zdedené predpoklady, ale tiež znaky a vlastnosti, ktoré vznikli počas vývinu plodu vo vnútro maternicovom stave. Dedičnosť naproti tomu neformuje hotovú, nemennú vlastnosť osobnosti, ale len predpoklady určitej kvality. Či a ako sa rozvinú, záleží od vonkajších vplyvov.

Je známe, že dedičnosťou sa z predkov na potomkov prenáša globálna konštitúcia. Ide o faktor veľkosti, ktorý je na 90 % určovaný dedičnosťou a tiež tzv. polárny faktor (výška – šírka). Ak sa však zameriame na vzťah dedičnosť – osobnosť, už tu nevieme identifikovať pevné kritériá pre to, čo možno z obrovskej variability znakov osobnosti jednoznačne vzťahovať na sociálne vplyvy. Problém je aj v tom, že rodičia majú tendenciu formovať u svojich detí rovnaké povahové vlastnosti a sklony, aké majú oni sami a deti majú tendenciu napodobňovať rodičov už v útľom detstve, a tak je veľmi ťažko rozlíšiť, čo bolo zdedené a čo získané. Výsledky výskumov tiež ukazujú, že podiel dedičnosti na miere inteligencie je asi 80 %. Pre vývin osobnosti nie je dôležitá len všeobecná úroveň inteligencie, ale aj výrazné nadanie, ktoré môže rozhodujúcim spôsobom ovplyvniť osud jedinca (napr. hudobné nadanie, matematické nadanie).

5.2 SOCIOKULTÚRNE DETERMINANTY OSOBNOSTI

Sociálne prostredie vymedzujeme ako:

1. ľudí samotných,
2. spoločenské normy, ktorými sa ľudia riadia v danom prostredí,
3. výtvyry ľudskej kultúry a civilizácie, s ktorými prichádza jednotlivec do styku v priebehu svojho života.

So sociálnym prostredím má súvis aj tzv. *sociálne priateľstvo*, ku ktorému sa vyjadroval aj pápež František, vnímajúc jeho deštrukciu. Tú spôsobuje hriech a náklonnosti uberajúce sa smerom k nepriateľstvu, k vojne. Zabúdame pri tom, že naším povolaním je harmónia, bratstvo. Byť bratmi a vytvárať tak sociálne priateľstvo. Pápež František pritom dáva návod, ako dosiahnuť sociálne priateľstvo: „*Nemôže byť sociálne priateľstvo bez načúvania, bez vypočutia si druhého. A aby som druhému načúval, musí byť v mojom srdci presvedčenie, že ten druhý má čosi dobré, čo mi môže povedať.*“

So sociálnym priateľstvom má úzky súvis aj kultúra. Kultúru je možné definovať ako súhrn životných foriem, hodnotových predstáv a životných podmienok obyvateľov v určitom, presne vymedzenom čase a priestore. Pojem kultúra naznačuje, že ľudia nežijú len podľa pravidiel, ktoré sú stanovené prírodnými zákonitostami. Kultúra je mnohoznačný pojem a niekedy možno v rámci tohto významu nájsť aj označenie civilizácia. Kultúra je vyjadrením súboru hmotných a duchovných hodnôt vytvorených ľudstvom v procese spoločensko-historickej praxe a charakterizovaných historicky dosiahnutým stupňom vo vývine spoločnosti.

Svet kultúry vytvára u človeka špecifické reakcie. Žijeme vo svete symbolov. Symboly ako produkty myslenia a kultúry nás obklopujú každodenne. Písaná aj hovorená reč, tiež peniaze sú príkladom symbolov, na ktoré je viazaný ľudský život.

J. Průcha rozlišuje dva významy chápania kultúry.

1. *Širšie chápanie* zahŕňa všetko, čo vytvára ľudská civilizácia. Jednak sú to materiálne výsledky (artefakty) ľudskej činnosti, ako napríklad obydlia, nástroje, odevy, plodiny, priemysel, dopravné a komunikačné systémy, jednak duchovné výtvory ľudí, ako sú umenie, náboženstvo, právo, morálka, zvyky, vzdelávacie systémy, politika, právo atď.
2. *Užšie chápanie* pojmu kultúra sa vzťahuje skôr na prejavy správania sa ľudí. Pod kultúrou určitého spoločenstva máme na mysli jeho zvyky, symboly, komunikačné normy a jazykové rituály, uznávané hodnotové systémy, odovzdávané skúsenosti, zachovávanie tabu.

Plne rozvinutou, integrovanou osobnosťou sa človek stáva od narodenia cez dospievanie. Osobnosť môžeme označiť aj pojmom JA. Osobnosť sa prejavuje aj v istej potrebe po napĺňaní osobného zmyslu života, teda toho, čo chce človek dosiahnuť.

Učiteľ národov, Ján Amos Komenský, výrazná osobnosť dejín pedagogiky, sa taktiež vyjadroval k osobnosti pedagóga a vychovávateľa. Komenský čerpal hlavne z antickej filozofie a používal formu rozhovoru, aby dospel

k poznaniu pravdy. Podľa neho je človek slobodná a aktívna bytosť, ktorá sa má snažiť pochopiť veci a narábať s nimi. Učiteľ národov tak vychovávateľ (my analogicky dávame aj animátora) nazval služobníkom prirodzenosti. Ten má u detí mladšieho školského veku, a to bez násilia, podporovať prirodzený vývoj vlôh. Má im pomáhať nájsť správnu cestu životom.

Osobnosť ako uznávaný jedinec

V hovorenej reči je častokrát slovo *osobnosť* chápaná aj ako jedinec, ktorý je uznávaný a má svojrázne konanie v živote. Takto sme vo vyššom odseku označili Komenského. A práve preto sa osobnosťou ako takou v minulosti zaoberala medzi prvými filozofia, neskôr psychológia. Filozofia hľadala hlavne odpoveď na otázku pôvodu osobnosti; potom sa zaoberala pôvodom bytia a poslaním osobnosti celkovo. Filozofia tak buduje fundament pre pochopenie človeka ako osobnosti. V zodpovedaní na otázky *Kým som? Prečo som tým, kým som?* a *Čo je mojím poslaním?* spočíva súlad medzi emocionálnym prežívaním a chcením niečo dosiahnuť. Jednoducho povedané osobnosť sa stáva zrelou pre konanie. Zrelá osobnosť má aj svoj zrelý morálny úsudok a nosí v sebe aj určitú prosociálnu oblasť bytia.

6 ANIMÁTOR AKO ČINITEL EDUKAČNÉHO PROCESU

V prvej kapitole sme ukázali, že je niekoľko významov pre pojem animátor. Jedným z nich je aj pedagóg voľného času (resp. vychovávateľ). Tento typ animátora vykonáva svoju činnosť v čase mimo vyučovania v procese výchovy. Využíva pritom animáciu ako výchovnú metódu. Podľa J. Pruchu: „Edukačné procesy sú všetky také činnosti ľudí, pri ktorých dochádza k učeniu na strane nejakého subjektu, ktorému je exponovaný iným subjektom priamo alebo sprostredkované (textom, technickým zariadením a i.) nejaký druh informácie.“ Toto vyjadrenie možno pokojne aplikovať aj na hľadanie vysvetlenia, prečo je animátor zároveň edukátorom. Termín edukácia označuje spoločne pojmy výchova a vzdelávanie, čo je v konečnom dôsledku správne, pretože tieto pojmy sa vzájomne prelínajú.

Podľa Šveca edukácia, teda vzdelávanie (a tiež vychovávanie a vycvičovanie), je ako sústava inštitucionálne organizovaných aktivít (v školstve, osвете a inde) zacielených na celoživotné rozvíjanie znalostí, schopností, hodnotových postojov a iných osobných kvalít potrebných pre spôsobilosť v budúcich rolách (školáka, občana, pracovníka, manžela, rodiča a v iných životných aktivitách) jednotlivca ako stávajúcej sa sebarealizačnej osobnosti v spoločnosti.

6.1 ANIMÁCIA AKO VÝCHOVNÁ METÓDA

Ako už bolo ukázané vyššie a potvrdzujú nám to aj pedagogické slovníky, jedným z významov pojmu animácia je aj jeho chápanie ako výchovnej metódy, ktorá sa používa najmä pri práci s dospelievajúcimi a to v pedagogike voľného času. Táto metóda je založená na nedirektívnych metódach povzbudzovania mladých ľudí k hľadaniu vlastnej cesty životom a schopností realizovať svoju slobodu a autonómiu. Dôraz je predovšetkým kladený na dobrovoľnosť a možnosť výberu, priestor pre iniciatívu mládeže a vytváranie rezistencie proti negatívnym sociálnym vplyvom.

Animácia je formou výchovnej práce, ktorá je založená predovšetkým na vzťahoch. Tento výchovný štýl sa začal presadzovať v období uvoľňovania rodinných vzťahov a rozpadom starých modelov autorít. Vývinová psychológia potvrdzuje, že v období dospievania sa úloha direktívnej autority znižuje.

Dospievajúci sa združujú predovšetkým so svojimi vrstovníkmi a vytvárajú tzv. partie, v ktorých absentujú pevné vzory. Úlohou animátora je napomáhať akoby „z úzadia“, aby sa všetci prítomní cítili prijímaní ostatnými členmi partie.

Vychovávateľ – animátor sa vďaka svojim schopnostiam orientuje predovšetkým na tvorbu a kvalitu vzťahov. Práve preto sa v tejto forme výchovy animácia venuje v značnej časti medziludským vzťahom. Animátor využíva poznatky z komunikačnej vedy a to syntax (druh činnosti komunikačných kanálov), sémantiku (snaží sa, aby komunikujúci medzi sebou uznávali a používali rovnaký význam symbolov) a pragmatiku (tá sa obracia na správanie, ktoré komunikácia vyvoláva v komunikujúcich). Komunikácia medzi vychovávateľom (animátorom) a mladými ľuďmi prebieha zvyčajne v malej primárnej skupine, kde môže každý zažiť autentický a hlboký vzťah s ostatnými. Tak sa rozvíja nielen pocit vlastnej identity, istoty, solidarity, ale aj pocit vlastnej jedinečnosti a nenahraditeľnosti. Preto jednou zo základných vlastností animátora by malo byť bezpodmienečné prijímanie hodnôt mladých ľudí, ako aj jeho pozornosť musí byť venovaná každému jedincovi v skupine. Animátor by mal byť citlivý k záujmom všetkých členov skupiny a mal by sa v nich dobre orientovať. Každé dieťa je totiž niečím výnimočné a jeho kladné stránky by mal animátor vedieť v pravý čas vyzdvihnúť. Tým sa predchádza prípadným problémom, ktoré môžu v skupine nastať z dôvodu nedocenenia alebo precenenia niekoho z členov skupiny.

Metóda animácie ako forma výchovnej práce pedagogiky voľného času sa neustále rozvíja a je považovaná za jednu z najefektívnejších metód, pomocou ktorej sa buduje u detí vzťah nie iba k sebe samým, ale taktiež k ostatným ľuďom a spoločnosti.

6.2 FUNKCIE PEDAGÓGA-ANIMÁTORA V EDUKAČNOM PROCESE

Súčasnosť je veľmi rýchla a dynamická. Dnešný mladý človek žije v nestabilnom a rýchlom slede udalostí a chce do nich lepšie preniknúť. Odráža sa to nielen na jeho sociálnom živote, ale aj v jeho psychickom prežívaní. Neustály stres vykazovať úspech a výkon, a pritom zostať zdravý na tele a duchu, spôsobujú, že ľudia sa stávajú otrokmi sveta. Preto je potrebné prispôbovať výchovu, ale aj vzdelanie rôznych vekových kategórií tak, aby sa nestali

otrokmi spoločnosti, ale vedeli aktívne pôsobiť v spoločnosti bez psychickej ujmy. Pri edukačnom procese existuje mnoho činiteľov edukácie, ktoré môžu pôsobiť na človeka z vonkajšieho, ale i vnútorného prostredia. Medzi základné činitele výchovy patria škola, rodina, sociálne prostredie, Cirkev, ale i osobnosť animátora, ktorý pôsobí na účastníkov animácie svojou osobnosťou či didaktikou výchovy, ktorú si zvolí. Úspech a neúspech procesu výchovy vo voľnom čase v rôznych organizáciách, kde animátor pôsobí, závisí hlavne aj od jeho záujmu o prácu a deti samotné, ktoré sa zúčastňujú procesu výchovy v danom zariadení, ktoré zmysluplne naplňa voľný čas. Vo výchovno-vzdelávacom procese má animátor ako jeho činiteľ edukačného procesu podľa J. Maňáka spĺňať tieto funkcie:

- *Funkcia plánovania* – animátor sa pripravuje na edukačný proces. Stanovuje si cieľ aktivít, rozvrhne ich čas a poradie podľa vekových a psychických špecifík detí.
- *Funkcia motivačná* – úlohou animátora je výber vhodnej motivácie pre deti tak, aby udržal ich pozornosť a aktivitu a tvorivú činnosť.
- *Funkcia komunikatívna* – tu animátor má schopnosť podať kvalitné vysvetlenie aktivity tak, aby neskôr podnietil deti k rozhovoru, diskusi, a aby dieťa bolo aktívnym partnerom v komunikácii.
- *Funkcia riadiaca a organizačná* – animátor by mal mať svoju činnosť neustále pod kontrolou, riadi činnosť a organizuje deti. Dáva deťom potrebné pokyny k aktivite, pripravuje pomôcky a je dobré, ak do prípravy zapája aj deti tak, aby to nebrali len ako povinnosť, ale ako istý druh zábavy.
- *Funkcia kontrolná* – animátor overuje vedomosti, ktoré si deti počas dňa zapamätali a snaží sa o spätnú väzbu od detí, aby sa vyhol nepríjemnostiam pri ďalšej spoločnej aktivite.
- *Funkcia hodnotiaca* – animátor hodnotí úspech alebo neúspech aktivít, či dosiahol cieľ. Dôležitá je pochvala i kritika u detí. Vyzdvihuje to, čo bolo dobré, ale zároveň upozorňuje na chyby a motivuje k ich náprave a ponúka možnosti ich opravy.

6.3 PROBLÉMY V PRÁCI ANIMÁTORA A KVALITA PÔSOBNIA

V praxi animátora sa častokrát stretávame aj s rôznymi problémami. Podľa Bendla sú základné problémy, s ktorými sa animátor môže stretnúť, spoločnosťou nedocenené výchovné procesy vo voľnom čase. S tým súvisí aj nedocenenosť práce animátorov. Animátori sa môžu stretnúť aj s nedopracovaným alebo nevhodným systémom profesijnej prípravy v profesii animátora. Ďalším problémom, ktorý môže animátor vo svojej praxi stretnúť, je aj to, že tam, kde pôsobí, je neprimerané materiálne vybavenie k práci animátora – nedostatok pomôcok k práci či nefunkčné zariadenia tried, či miestností, v ktorých sa program realizuje. V posledných rokoch pribúda čoraz viac detí s nejakým výchovným problémom alebo so špeciálno-pedagogickými potrebami, na ktoré animátor nemusí byť pripravený, nevie ako postupovať pri takých deťoch. Posledným problémom je aj motivácia. Je čoraz ťažšie motivovať deti k aktivite a spolupráci. Je potrebné dopredu si premyslieť, akou formou a čím deti motivovať. Treba zvážiť primeranú motiváciu pre deti, s ktorými pracujeme. Každá veková skupina je iná a má svoje špecifiká. Miron Zelina pripomína aj aktuálnosť a potrebu kvality výchovy pre kvalitný život. Preto je dôležitá aj emocionálna inteligencia. Veľa ľudí má s problémom s emóciami a človek nevie ovplyvniť alebo nedokáže vhodne reagovať či regulovať svoje emócie. Pri rozvoji emocionálnej inteligencie môže pomôcť aj *Teória šiestich S*. Táto teória slúži ako pomôcka pre animátora, aby vedel kvalitne pôsobiť nielen na seba, ale aj na deti. Aby sa vyhol prípadným problémom, mal by sa rozvíjať v týchto oblastiach:

- *Sebareflexia* – vnímanie seba samého a poznávanie sa.
- *Sebahodnotenie* – vytváranie si obrazu o sebe, hodnotím svoje postoje a názory, prehodnocujem ich a zoradujem podľa priorít, ktoré sa časom menia.
- *Sebavedomie* – má byť primerané, ani vysoké, ani nízke.
- *Sebaovládanie* – ovládanie inštinktov a reakcií na vonkajšie podnety.
- *Sebaregulácia* – ovládanie seba samého, vytýčenie cieľov, ktoré chceme splniť.
- *Sebatvorenie* – človek neustále utvára svoje bytie, prijíma nové podnety, mení staré zvyky, tvorí nové a posúva sa vpred.

Animátor ako taký, ale najmä vychovávateľ – animátor a jeho profesia je povoláním, kde sa animátor stretáva každodenne v spoločenstve ľudí a jeho fundamentálnym „pracoviskom“ je kontakt a komunikácia s ľuďmi. Tu dô-

ležitú úlohu zohrávajú už spomínané vzťahy. Základom každého dobrého vzťahu je príťažlivosť. Ak ste pre ľudí príťažlivý, je tu šanca ovplyvňovať ľudí a váš vzťah správnym smerom. Ovplyvňovanie v inom zmysle slova znamená kladné pôsobenie človeka na človeka, v našom prípade animátora na deti. Odborný prístup animátora spočíva hlavne v pozitívnych zážitkoch, činnosti, tvorivosti samotného animátora. Snaží sa svojím pôsobením ovplyvniť stereotypy a hodnoty zverencov, podľa kultúry, v ktorej sa nachádzajú a svojím spôsobom vstupuje do života iných ľudí. Všetko sa má však konať na základe profesionálnej etiky a profesionálneho kódexu animátora. V roku 1980 sa v Hamburgu stretlo viac ako 80 animátorov z Nemecka, Rakúska a Francúzska a zhodli sa, že by mala existovať aj tzv. *Hippokratova prísaha animátora*. Jej obsahom by mali byť tieto body:

1. Nekonať proti záujmu iných.
2. Každý človek nech je твоjím partnerom.
3. Daj najavo, že strach a zábrany sú ľudské.
4. Prijmi každého, aký je a rozvíjaj jeho silné stránky, nech neukrýva svoj strach.
5. Ukáž každému, ako môže nájsť svoje potreby a záujmy, a ako ich neskôr môže ďalej rozvíjať.

7 TYPOLÓGIA ANIMÁTORA A ŠTÝLY VÝCHOVY

Animátor by do praxe so skupinou detí mal vstupovať s dostatočnými znalosťami psychológie a pedagogiky. Zároveň by mal mať dobrý prehľad o súbo- roch hier a aktivít. Bez týchto prvkov sa animátor môže stať „hrozbou“ nielen pre deti, ale aj sám pre seba. Hry a aktivity pre deti by sa mali za priaznivého počasia konať čo najviac vonku. Základom každého animačného programu je dobrá a príjemná atmosféra. Treba šikovne využiť aj to, že mladšie deti sa potrebujú cítiť dôležito, pričom ich treba ubezpečovať, že každý v kolektíve je dôležitý a má priestor na vlastnú sebarealizáciu. Pre animátora je nutné, že za dieťa preberá počas animačného programu plnú zodpovednosť. Preto je vhodné (najmä v teréne) často deti rátať a pred každou aktivitou ich upo- zorňovať, aby dávali pozor. Je na animátorovi, aby zistil, či je priestor pre deti bezpečný. Animátor môže animačné aktivity viesť s deťmi dvoma spôsobmi. Ten prvý je jednoduchší a nevyžaduje si žiadnu prípravu. Napríklad môže sa s deťmi prejsť do okolia areálu. Druhý je ťažší a náročnejší. Treba mať pri- pravené presné postupy ako aktivitu realizovať. Doslova si predstaviť krok za krokom prebiehajúcu aktivitu skôr, ako sa začne. Sú to prevažne tematické dni, kedy sa spájajú tvorivé dielne s hrami tak, aby na seba nadväzovali. Je potrebné striedať aktivity a mať pripravené aj ťažšie verzie aktivít. Americký pedagóg T. Whiteker poukazuje v niektorých znakoch na základné rozdiely medzi efektívnym animátorom a málo úspešným animátorom:

- Dobrý animátor si na začiatku animačného programu naformuluje jasné a presné ciele a očakávania, ktorých sa pevne drží.
- Zameriava sa skôr na očakávania a nie na to, aby deti dodržiavali pravidlá a potom on rozdával tresty. Deti tak majú veľmi jasnú pred- stavu o disciplíne.
- Formuluje také očakávania, ktoré sú splniteľné pre danú vekovú skupinu detí.
- Ak sa u dieťaťa prejavuje nevhodné správanie, tak dobrý animátor má len jeden cieľ, postarať sa o to, aby dieťa odstránilo nevhodné správanie v danej situácii, ktorá nastala.
- Dobrý animátor pristupuje k veciam pozitívne a snaží sa filtrovať všetko negatívne.
- Snaží sa vyhýbať osobným urážkam a svoje pochybenia sa snaží na- praviť.
- Ignoruje (nehyperbolizuje) menšie prehrešky zverených detí.

- Na nevhodné správanie detí sa snaží reagovať tak, aby situácia neeskalovala.
- Má presne stanovený plán a cieľ, ak sa to nedarí podľa predstáv, upraví plán podľa potreby aktuálnej situácie.
- Dobrý animátor sa vždy zaujíma o názor detí a aj o ich rozhodnutia.

Ked' máme hodnotiť animátora ako toho, ktorý ovplyvňuje edukačný proces, okrem osobnosti a už vyššie spomenutých znakov treba prihliadať na špecifickosť animátorov a jeho povahu. Prax tak ukazuje na určité typy animátorov a aj štýly výchovy animátora.

7.1 TYPOLÓGIA OSOBNOSTI PODĽA EDUARDA SPRANGERA

Doring na základe typológie osobnosti nemeckého filozofa, pedagóga a psychológa E. Sprangera¹ rozdeľuje typy animátora:

- *Zrelý človek* – animátor, ktorý sa na nič nehrá, je sám sebou a jeho významnou schopnosťou je akceptovať seba samého, prijať druhých, snaží sa o dobré sebazpoznanie.
- *Náboženský typ* – animátor má nevyhnutnosť posudzovať každý jeden krok a čin z hľadiska duchovného zmyslu života.
- *Estetický typ* – prevažuje u neho cit, fantázia nad racionalitou v konaní. Vie sa vcítiť do prežívania dieťaťa a pomáha utvárať aj jeho osobnosť.
- *Sociálny typ* – animátor sociálneho typu dáva svoje sympatie nielen jednotlivcovi, ale prejavuje ich celej skupine. Snaží sa venovať celej skupine a každému jednotlivcovi. Snaží sa, aby skupina ako celok spolupracovala a spolu získala úspech. Záleží mu na tom, aby vybudoval u svojich zverencov schopnosť sa spoločensky presadiť.
- *Teoretický typ* – animátor je skôr zameraný na teóriu a o teoretické veci ako na svojich zverencov.
- *Ekonomický typ* – prevláda u neho snaha pracovať čo najviac a čo najefektívnejšie, a za kratší čas. Čiže chce u detí, aby za kratšiu dobu zvládali čo najviac a čo najkvalitnejšie obsah animačnej činnosti.

¹ Vlastným menom Franz Ernst Eduard Schönerbeek, * 27. jún 1882, Berlín, – † 17. september 1963, Tübingen. Bol žiakom W. Diltheya, predstaviteľ duchovnej pedagogiky.

- *Mocenský typ* – animátor má tendenciu k tomu, aby presadzoval sám seba. Presadzuje svoje názory a nevypočuje deti. Má v oblúbe karhanie a tresty.

Okrem týchto typov animátorov poznáme dva základné delenia animátorov a to na *direktívny* a *nedirektívny*.

- *Direktívny typ animátora* je taký, keď animátor iba moralizuje, nevšímá si potreby žiakov, častokrát deti kritizuje a nedá priestor pre kreativitu žiakov. Medzi ďalšie kritériá typov animátorov patria aj tvorivosť a rutina daného animátora.
- *Nedirektívny typ animátora* je taký, ktorý povzbudzuje svojich zverencov. Sústreďuje sa na žiaka a rozvoj jeho osobnosti.
- *Tvorivý typ animátora* je vtedy, ak neustále hľadá novosť a efektívnosť využitia nových princípov a foriem riadenia, a pôsobenia animátora na deti, a ako rozvíjať ich osobnosť. Buduje u deti dôveru a sebadôveru.
- *Rutinný typ animátora* je vtedy, ak všade využíva stereotypné veci, nenachádza nové veci, používa otrepané hry a už zaužívané metódy.

Medzi tie relatívne najhoršie typy animátorov patria: *direktívny typ animátora*, *mocenský typ animátora*, *teoretický typ* a *rutinný typ animátora*.

Ak animátor vie zmeniť svoje zaužívané správanie v animácii, teda svoj obvyklý typ pod vplyvom situácie, jeho prácu môžeme označiť ako *flexibilnú*. Ak animátor toto nedokáže, jeho práca je *rigidná*. Tak ako aj rodičia či učitelia majú určité štýly výchovy, aj animátori vo svojom pôsobení na deti majú rôzne výchovné štýly, ktoré využívajú. Závisí aj od toho, aký typ animátora sú.

7.2 TYPOLÓGIA ANIMÁTOROV NA ZÁKLADE ÚLOH

Ak sa zaoberáme otázkou nosnej úlohy (úloh) animátora, musíme mať presvedčenie o tom, že tu ide o aktívnu účasť zverencov na spoločných aktivitách s cieľom zintenzívniť ich zážitky, uspokojiť ich potreby a vytvoriť nové kontakty a priateľstvá. Tu sa ukazujú ďalšie úlohy, na základe ktorých vieme rozvíjať tému typológie animátora. Ide o tieto úlohy:

1. *Úloha diagnostická* – skúma a rozvíja potreby zverených detí. Jeho hlavnou úlohou je využívať znalosti z pedagogiky a psychológie pri diagnostike zverených detí.
2. *Úloha poradcu* – animátor sa snaží viesť zverené deti k tomu, aby vedeli optimálne využívať voľný čas.

3. *Úloha podnecovateľa a strojcu situácií* – animátor sa snaží podporovať komplexný a individuálny rozvoj jedinca pomocou znalosti teórie výchovy, hier, psychických funkcií, metodiky záujmovej činnosti. Snaží sa umožňovať a riadiť tieto činnosti tak, aby navodzovali príjemné pocity, umožňovali lepšie prijatie v skupinke a umožnili, aby dieťa prežívalo príjemné pocity z dobrovoľnej aktivity, ktoré sa vykonávajú a zažívajú v neformálnej skupinke tak, aby každý prežil úspech. Pomáha si poznatkami z psychológie osobnosti, sociálnej psychológie a ostatných odborných poznatkov.
4. *Úloha organizátora a koordinátora* – animátor v tejto role sprostredkúva rôzne úlohy a aktivity, pomocou ktorých si deti vedia oddýchnuť a zabaviť sa. Snaží sa o hladký priebeh programu. Zodpovedá za program pre deti a vypomáha pri šírení dobrej nálady. Uplatňuje znalosti pedagogiky voľného času, pedagogické komunikácie a hlavne organizačné zručnosti. Pomôže mu aj znalosť uplatňovania relačných metód.

V rôznych typológiách animátora ako aj štýloch výchovy vidíme aj tzv. *zlého animátora*.

R. Winkel hodnotí zlého animátora a pomenúva tri oblasti jeho deficitu:

1. *profesionálny deficit*, ktorý sa prejavuje v animátorovi ignorantovi,
2. *kolegiálny deficit*, ktorý je typickým znakom pre animátora egoistu alebo karieristu,
3. *charakterový deficit*, ktorý sa prejavuje v animátorovi manipulátorovi a cynikovi.

Pre lepšiu predstavu si môžeme definovať aj typológiu *nepokojného animátora*.

Medzi takých animátorov patrí napríklad:

1. *hypermotorik*, ktorý burcuje deti v skupinke k tomu, aby vykonávali nejakú aktivitu alebo povedali svoj vlastný názor na vec,
2. *vnútorné napätý animátor*, ktorý je v neustálom strese, ustráchaný a neistý,
3. *agresívny animátor*, ktorý šíri strach a obavy.

Medzi ďalšie typy patria napríklad alibistický, nepripravený a sebaoprávňujúci. Úspešnosť alebo neúspešnosť edukačného procesu animátora závisí aj na neustálom procese vlastného zlepšovania sa a zlepšovania kvalít nielen edukačných, ale i osobnostných.

7.3 ŠTYRI ZÁKLADNÉ ŠTÝLY VÝCHOVY ANIMÁTORA

Pojem výchovný štýl, spôsob výchovy je súhrnným pomenovaním zložitého systému výchovných procesov, v ktorom dôležitú úlohu zohrávajú: emocionálne vzťahy medzi dospelým a dieťaťom, spôsob ich komunikácie po obsahovej i formálnej stránke, veľkosť výchovných požiadaviek zo strany dospelého, spôsob kladenia a kontroly požiadaviek, voľba výchovných prostriedkov, spôsob, akým dospelý reaguje na dieťa a miera vzájomného rešpektovania sa a prejavovanej úcty. Na základe toho rozlišujeme:

1. *Autoritatívny výchovný štýl* – uprednostňuje požiadavky animátora a nie požiadavky a potreby detí, ktoré sú mu zverené. Dieťa sa neustále musí podriaďovať, animátor vyžaduje plnenie stanoveného programu. Dieťa nemá žiaden priestor pre seba a svoje potreby. Dieťa je často podceňované.
2. *Liberálny výchovný štýl* – má ten animátor, ktorý akceptuje a preferuje požiadavky a potreby dieťaťa. On sám sa podriaďuje dieťaťu a jeho požiadavkám. Je to voľný štýl bez výrazného kladenia požiadaviek, no neadekvátne pôsobí na dieťa a jeho osobnosť. Neposkytuje dieťaťu dostatok intelektuálnych výziev, a preto nerozvíja u dieťaťa sebadôveru a nevie dať deťom určité hranice.
3. *Demokratický výchovný štýl* – charakterizuje takého animátora, ktorý sa snaží zladať svoje požiadavky s požiadavkami výchovy a požiadavkami detí a rodičov tak, aby rozvíjal osobnosť dieťaťa, aby ono malo správny hodnotový a morálny rebríček. Chápe dieťa ako rovnocenného partnera pri výchove. Rešpektuje jeho názory a postoje pri diskusií.
4. *Nevyhradený výchovný štýl* – charakterizuje zväčša začínajúcich animátorov, ktorí ešte svoj štýl hľadajú, prípadne sú to takí, ktorí sa vo výchovných štýloch riadia podľa situácie, ktorá nastane.

8 SEBAREFLEXIA AKO ZÁKLAD SEBAHODNOTENIA ANIMÁTORA

Na základe skôr opísaných typológií a štýlov výchovy je animátor vnímaný a hodnotený prostredím, v ktorom pracuje. Mal by však považovať za nevyhnutné využívať autoreflexiu. Na tomto mieste sa budeme venovať sebareflexii, ktorá je pomôckou ku sebahodnoteniu a progresu v animačnej práci či lepšie povedané – službe.

Sebareflexia je činom vlastného vedomia, ktoré vykonávame pomocou svojich odpovedí na dané otázky. Vyznačuje sa hlavne autoreguláciou. Sokrates definuje sebareflexiu ako rozumové poznávanie. Opiera sa pritom o psychologické pozorovanie a poskytovanie vedomia o sebe. Je to proces, ktorý pomáha odrážať seba a svoje vlastnosti vo vlastnom vedomí. Človek je pomocou sebareflexie schopný seba samého diferencovať od sociálneho prostredia a hodnotiť svoje ciele pomocou seba a nie druhých.

V rámci sebareflexie animátora by mal animátor hodnotiť svoj výkon na voľnočasových aktivitách, hlavne to, ako svojou vlastnou činnosťou motivoval žiakov k ich dobrému výkonu. Existuje mnoho metód sebareflexie v povolani animátora, ktoré sa prevažne prevzali z učiteľského povolania.

8.1 METÓDY SEBAREFLEXIE

Metóda je uvedomelý a cieľavedomý postup, určitým spôsobom usporiadaná činnosť alebo usporiadanie operácií pretvárajúcich východiskové danosti istej cieľavedomej činnosti na jej zamýšľaný (čiastočne alebo úplne realizovaný) cieľ. Jednoducho povedané, metóda je cesta k dosiahnutiu cieľa. Pri sebareflexii animátora využívame tieto metódy:

1. *Metóda pozorovania* – ide o nepriame pozorovanie, kedy animátor nahrá svoju priamu činnosť s deťmi a neskôr si ju pozrie zo záznamu.
2. *Metóda hospitácie* – iný animátor sleduje činnosť animátora pri výkone a práci s deťmi a zaznamená si zistené klady a zápory hospitovaného.
3. *Metóda sebareflexívneho pedagogického denníka* – animátor si robí zápisy po animácii, t. j. zážitky, skúsenosti a pozorovania z priebehu animačného procesu, reakcie animovaných i seba samého, vzťahy

medzi ním a skupinou ako aj medzi účastníkmi navzájom a pod. Pedagogický denník sa týmto stáva prostriedkom sebapoznania, sebaobjavovania a autokomunikácie.

4. *Metóda sebareflexívneho dotazníka* – animátor odpovedá na pripravené otázky a vyhodnocuje ich. Animátorovi môžu v sebareflexii pomôcť aj tieto všeobecné otázky: *Kto som? Na čo som najviac hrdý/hrdá? Za čo som v živote najvdáčnejší/najvdáčnejšia? Čo je v mojom živote najdôležitejšie? Kto sú piati ľudia, s ktorými trávim najviac času? Aké sú moje najväčšie ciele? Ktoré najdôležitejšie veci som sa už v živote stihol/stihla naučiť? Ako môžem použiť svoje predchádzajúce skúsenosti? Aké sú moje základné hodnoty? Kde sa vidím o 10 rokov?*

Sebareflexia sa uskutočňuje v týchto etapách:

1. naštartovanie procesu sebareflexie;
2. zhromaždenie a usporiadanie reflexovanej činnosti;
3. analýza a interpretácia;
4. vytváranie plánu budúcej činnosti.

V literatúre je veľa definícií sebareflexie, ale aj opisov jej realizácie. Za veľmi výstižný a jednoduchý považujeme opis podľa etáp: *akcia, obzretie sa späť na akciu, uvedomenie si podstaty, úvaha o možných alternatívnych postupoch, implementácia nových postupov.*

Existuje aj množstvo modelov v rozličných oblastiach, ktoré môžu animátorovi pomôcť pri poznávaní seba samého a pri sebareflexii.

8.2 OBLASTI SEBAREFLEXIE

1. *Spolupráca a vzájomné poradenstvo* – zahŕňa spoluprácu dvoch a viacerých animátorov. Vzájomná pomoc a podpora by sa v rozvoji zručnosti animátora a jeho profesie nemali vylučovať (patrí sem napr. diskusia, poradenstvo v postupoch, vymieňanie si skúseností).
2. *Účasť na otvorených edukačných a voľnočasových aktivitách pre deti* – dáva to možnosť sledovať činnosť animátora rodičom, ale i možnosť animátora sa inšpirovať u svojho kolegu. Vytvára sa tu priestor diskutovať o tom, kde a akú chybu daný animátor urobil.
3. *Sebavzdelávanie a sebarozvoj* – v tomto bode sa animátor snaží o progres osobnosti nadobúdaním pedagogických a odborných po-

znatkov pomocou neformálneho vzdelávania, čítania odborných článkov, účasťou na seminároch a pod.

4. *Tvorba projektov*, ktoré sa realizujú pre deti a mládež – v rámci seba-reflexie vidí svoju schopnosť (príp. neschopnosť) pracovať v tíme a vytvárať projekty s cieľom zefektívniť prácu s deťmi v rámci edukačných aktivít v rôznom školskom a mimoškolskom prostredí.
5. *Zmysel pre humor a nadhľad* – práve to sú požiadavky, ktoré sú často vyžadované od organizácií hľadajúcich služby animátorov na rôzne miesta a obdobia v roku. Ten, kto realizuje sebareflexiu, má mať na pamäti vnímanie seba samého z pohľadu iného človeka.

8.3 PSYCHOHYGIENA AKO PREVENCIA PRED VYHORENÍM ANIMÁTORA

Každá profesia, ktorá sa vykonáva v sociálnom prostredí, si vyžaduje odosobnenie a psychohygienu. Tá je dôležitou súčasťou práce animátora, a to najmä kvôli syndrómu vyhorenia, ktorý je spojený s výkonnosťou a únavou v práci animátora. Rovnako ako existujú faktory, ktoré vyhorenie spôsobujú, je možné aj jasne identifikovať symptómy, ktoré nás na syndróm vyhorenia môžu upozorniť. Čím skôr ich rozpoznáme a uvedomíme si ich, tým skôr na ne budeme vedieť reagovať, či sa už jedná o nás alebo našich blízkych. Uvedomenie si a rozpoznanie svojho zhoršujúceho sa stavu je jedným z kľúčových bodov pre včasnú reakciu.

Psychohygienu je interdisciplinárny odbor a skúma podmienky udržania a zabezpečenia duševného zdravia, psychickej pohody a zlepšenie duševnej činnosti. Iná definícia psychohygieny potvrdzuje, že je to súbor pravidiel, ktoré pomáhajú udržať, prehĺbiť duševnú rovnováhu a duševné zdravie. Poskytuje návody, ukazuje správnu cestu ku duševnému zdraviu. Dáva animátorovi pocit istoty a dodáva energiu do jeho práce. Duševné zdravie ovplyvňuje hlavne dedičnosť, integráciu osobnosti, choroby, spoločenské príčiny a množstvo iných príčin z vnútorného a vonkajšieho prostredia animátora. S duševným zdravím súvisí aj *samoregulácia*. Pomocou nej vedomé usmerňujeme naše správanie, myslenie a správanie. Pomáha nám aj v tom, aby sme nepodľahli svojim pudom, sociálnym tlakom z vonkajšieho prostredia. Animátor, či už vo svojej profesii alebo v osobnom živote, by sa mal naučiť zdokonaľovať svoje sebaovládanie a sebariadenie. Animátor patrí medzi jed-

ných z činiteľov edukácie vo voľnom čase. Preto je veľmi prospešné, aby sa snažil dodržiavať zásady psychohygieny. Stáva sa a potvrdzuje to skúsenosť, že animátori sú výborne profesijne vybavení v odborných znalostiach, ale nezvládajú tlak a vlastné prežívanie, a preto sa u nich objavuje vyhorenie.

Vyhorenie je jav, ktorý sa prejavuje u ľudí strácajúcich motiváciu práce s ľuďmi a strácajú o nich záujem. Z čoho môže vychádzať vyhorenie animátora? Kde sú dôvody? Patrí tu napríklad:

- *sklamanie* – animátor je sklamaný z toho, že sa mu nedarí realizovať ciele, ktoré si vytýčil, nevie sa sebarealizovať, respektíve bráni sa mu v tom;
- *rezignácia* – animátor nevidí zmysel toho, čo robí;
- *absencia podpory* – animátor nenachádza podporu a pochopenie pre jeho projekty. Nie je mu umožnená realizácia.

Syndróm vyhorenia prebieha v niekoľkých fázach:

1. *nadšenie* – animátor prichádza do zariadenia voľného času plný očakávaní a ideálov, realizuje sa pre žiakov, klientov a zariadenie;
2. *stagnácia* – snahy a ideály animátora pomaly ustupujú do pozadia, nedarí sa ich uskutočniť;
3. *frustrácia* – animátor už začína všetko vnímať negatívne, prevláda sklamanie a vynucuje si pozornosť, a až prehnanú autoritu či disciplínu;
4. *apatia* – vzťah animátor a dieťa sú na zlej úrovni. Snaží sa vyhýbať kolegom a odborným rozhovorom. Urobí len tie najnevyhnutnejšie veci. Problémy prenáša aj z práce do rodinného prostredia;
5. *vyhorenie* – animátor je už úplne vyčerpaný a na pokraji síl. Rezignuje v práci a aj v osobnom živote. Častokrát vyhorí v emocionálnej oblasti, prevládajú u neho pocity smútku, bezmocnosti. Stráca motiváciu pracovať s deťmi. Je emocionálne chladným.

Vyhorenie sa môže prejaviť v týchto oblastiach:

- *Emocionálna oblasť vyhorenia* sa prejavuje pocitmi smútku, ľutovaním seba samého, častokrát ho rozčúlia deti a ich správanie. Trpí aj nedostatkom uznania zo strany vedenia a kolegov.
- *Kognitívna oblasť vyhorenia* sa prejavuje v tom, že animátor prestáva mať záujem o témy z oblasti jeho profesie. Má problémy so sústredením a objavuje sa u neho negatívny postoj k svojej práci.

- *Sociálna oblasť vyhorenia* sa prejavuje často v obmedzení kontaktu s deťmi a aktivitami s deťmi. Izoluje sa celkovo od ľudí, nemá snahu riešiť problémy a plánovať ďalšie aktivity.
- *Psychosomatická oblasť vyhorenia* zohráva významnú oblasť v procese syndrómu vyhorenia. Prispieva k frustrácii a napätiu. Môže viesť aj k somatickým chorobám a zdravotným problémom či poruchám spánku.

So syndrómom vyhorenia súvisí aj *únava* a tá je ovplyvnená najmä vonkajším prostredím, ktoré vplýva na psychiku človeka. Vzniká hlavne u animátorov, ktorí si berú viac práce ako zvládnu urobiť. Dá sa proti nej bojovať vyváženým režimom, pohybom, vhodne zaradenými prestávkami, predchádzaním stresových situácií a konfliktov. Únava má zvyčajne niekoľko príznakov.

Základné kategórie príznakov: *objektívne* a *subjektívne*.

- Medzi **objektívne príznaky** zaradzujeme zhoršujúci sa a spomaľujúci výkon. Animátor si musí častejšie oddýchnuť, je potrebná sila vôle k tomu, aby pracoval ďalej. Pulz sa spomaľuje a v niektorých prípadoch dochádza k arytmií, dýchanie sa spomaľí a teplota tela stúpne, hladina cukru v tele klesne, človek sa viac potí a má kŕče.
- **Subjektívne príznaky** členíme na dve kategórie:
 - *Telesné* – tu patria: celková slabosť tela, bolesti svalov, údov, hlavy. Animátor je často ospalý alebo aj pri väčšej únave nemôže spať. Človek je hladný. Spočiatku mu je horúco a potom príde náhly príliv chladu.
 - *Psychické* – tu patria: zvýšené podráždenie, ktoré často vyvrcholí hádkou, zhoršuje sa aj psychický výkon, veľa chýb v prípravách, zhoršuje sa aj koncentrácia pri práci s deťmi, program a aktivity, ktoré sa naplánovali, sa vybavujú horšie, tvorba úsudkov a kreativita sa spomaľuje. Motivácia do práce sa skreše, nastupuje apatia. Často klesá aj opatrnosť.

Únava môže nastupovať pravidelne v určitom čase a častokrát vzrastá. Na konci týždňa je najväčšia. Aby animátor zvládol svoj psychický stav a nenastal u neho syndróm vyhorenia, a aby dobre zvládol aj záťažové situácie, je dobré, aby pracoval a rozvíjal emocionálnu integráciu. Helling a Keler v tejto oblasti odporúčajú:

- Znížiť vysoké očakávania voči sebe, deťom a kolegom. Neprimerane vysoké očakávania nesú so sebou riziko frustrácie, že nie sú naplnené, alebo že sú naplnené iba čiastočne.

- Neprepadnúť tzv. *syndrómu pomocníka*. Každý animátor v každej oblasti by mal poznať svoje vlastné hranice a určené vlastné limity. Animátor nie je všemohúci a nevie ovplyvniť všetko, čo sa stane.
- Vedieť v diskusii s deťmi a rodičmi presadiť svoj oprávnený názor a odôvodniť ho.
- Vedieť povedať nie v situáciách, ktoré si to vyžadujú.
- Povedať aj svoje pocity tak, aby neurazil druhú osobu.
- Správne postaviť hodnotový rebríček súkromných a pracovných priorít a vedieť si rozdeliť energiu medzi aktivity tak, aby zvládal tie podstatné a prvoradé projekty, ktoré má.
- Nájsť dôvernú, psychickú oporu, prípade okruh ľudí, ktorí ho dobre poznajú a v prípade potreby ich kontaktovať.
- Neľutovať sa, lebo to je začiatok konca v profesii animátora.
- Nekonať počas dňa iba pracovné povinnosti, ale aj účinne zrelaxovať.

Syndrómom vyhorenia môže prejsť každý animátor. Je dôležité si uvedomiť kapacitu zvládania záťaže u toho ktorého človeka. Odolnosť voči záťaži je do určitej miery daná, ale môže sa meniť podľa toho, ako jedinec zvládol predošlú záťažovú situáciu.

9 PROFESIJNÁ PRÍPRAVA A POŽIADAVKY NA ANIMÁTORA

V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s viacerými klasifikáciami vlastností úspešného animátora. Treba však podotknúť, že tak ako žiadna klasifikácia nemôže byť vyčerpávajúca, tak isto platí, že k jednému cieľu (spokojnosť animovaného) sa možno dopracovať viacerými cestami, a tým aj inou štruktúrou osobnostných predpokladov animátora.

Z toho vyplýva, že každý animátor je iná osobnosť a nedá sa presne na mieru „ušiť“ osobnosť človeka, ale dá sa vyselektovať človek, ktorý dokáže pozíciu animátora plnohodnotne využiť. Príklady zo žiaducich osobnostných vlastností:

- intelektuálna a emočná vnímavosť / citlivosť
- schopnosť citového angažovania sa
- tvorivosť a vynaliezavosť pri riešení rôznych situácií
- pripravenosť a iniciatíva v nadvязovaní kontaktov
- tolerancia v konaní s ľuďmi
- zmysel pre humor
- zdvorilosť a kultúrnosť správania sa
- schopnosť motivovať ľudí k účasti a konaniu
- česťnosť, úprimnosť, srdečnosť
- ochota pomôcť a priateľskosť
- spoľahlivosť, hodnovernosť, diskretnosť
- verbálne vyjadrovacie schopnosti a mikrofonický hlas
- schopnosť čeliť a vydržať fyzické a psychické zaťaženie

Profesijné zručnosti sa nadobúdajú vzdelávaním a kumuláciou skúseností z jednotlivých oblastí animátorových aktivít. Tu treba vziať do úvahy, že oblasti animátorových aktivít sú mimoriadne rozmanité, vzájomne sa doplňujúce a kombinujúce. Profesijné a osobnostné predpoklady animátora sa vzájomne kombinujú a animátor musí byť ucelená osobnosť. Mal by mať dobre rozvinutý repertoár svojho osobného konania, ktorý je určovaný jeho profesijnými zručnosťami.

K profesijným zručnostiam a požiadavkám na animátora zaradujeme to, aby bol:

- pedagóg a psychológ,
- plánovač, organizátor, metodik a technik,

- informátor, poradca, inštruktor,
- umelec, herec, tanečník, športovec,
- kompetentný spoločník, dôverník,
- pestún, zdravotník,
- sprievodca, tlmočník, znalec krajiny.

9.1 PRÍPRAVA PRE PEDAGÓGOV – ANIMÁTOROV

Príprava animátorov pre zariadenia voľného času a školské výchovno-vzdelávacie zariadenia by mali zodpovedať aj požiadavkám spoločnosti a jej aktuálnemu stavu. Problematika vzdelávania animátorov a vychovávateľov nie je v pedagogických vedách nová. V roku 1810 Ján Seberíni napísal príručku pre prípravu vychovávateľov do praxe. Ale až v roku 1951 sa zaviedol jednoročný program pre vychovávateľov na pedagogických gymnáziách. Od roku 1959 platil výnos o podmienkach na získanie klasifikácie na vychovávateľa. V roku 1963 sa zrušili kurzy pre vychovávateľov a vytvoril sa študijný program na stredných pedagogických školách v odvetví vychovávateľstvo, ktoré boli 4-ročné. V súčasnosti prebieha príprava vychovávateľov na stredných a vysokých školách. Pribežné štúdium zabezpečujú metodické centrá.

Postupom trendov sa zavádza do systému vzdelania nielen formálne vzdelávanie v školách, ale aj neformálne a informačne vzdelávanie.

Neformálne vzdelávanie má v poslednej dobe stále väčší priestor. Dopomáha k tomu aj to, že sa začal brať aj ako nástroj klasifikácie. Je však potrebné vytvoriť vhodné podmienky na správny a vhodný priebeh kvalitného vzdelania vo všetkých oblastiach, hlavne v metodickej a pedagogicko-psychologickej oblasti.

Pedagogicko-psychologický profil animátora okrem požiadaviek, ktoré obsahujú vedomosti a zručnosti nadobudnuté z psychológie a pedagogických odvetví, obsahuje potrebné vedomosti z praxe, teórie výchovy, metodiky výchovnej praxe ako aj prax a metodiku práce s deťmi mladšieho školského veku mimo vyučovania, a to hlavne v mládežníckych organizáciách. Ďalším bodom prípravy animátora je aj rozvoj tvorivosti a ochoty skvalitňovať svoju prácu s deťmi mladšieho školského veku hľadaním nových metód, smerov a foriem práce. Je dobré využívať aj heuristické metódy práce. Animátor by mal získavať nové vedomosti v oblasti tvorivých prístupov, uplatňovaní divergentného myslenia, ktoré rozvíja originalitu a flexibilitu. Kvalifikačná

príprava animátorov si však vyžaduje celoživotné vzdelávanie a celoživotnú aktualizáciu vedomostí a zručností pre výkon svojej profesie.

9.2 ODBORNÉ VZDELANIE A KOMPETENCIE ANIMÁTORA

Jedna zo stredných odborných škôl na Slovensku definuje profil a vzdelanie absolventa animácie takto: „Absolvent študijného odboru animátor voľného času je kvalifikovaným, samostatným, tvorivým pracovníkom, ktorý projektuje, pripravuje, usmerňuje a organizuje voľný čas vo výchovných, vzdelávacích a kultúrnych zariadeniach a inštitúciách (výcvikové štúdiá, voľnočasové centrá, múzeá, galérie, knižnice, kultúrne a umelecké zväzy a spolky), v oblasti zdravia a športu (kúpeľné a medicínske centrá, sanatóriá, športové štúdiá a fitcentrá), v oblasti verejnej správy a prostriedkov masovej komunikácie (štátna správa a samospráva, médiá, nakladateľstvá, kiná, videotéky, multimediálne strediská), v oblasti gastronómie, ubytovania a zábavy (hotely, penzióny, hudobné lokály, centrá zábavy a parky voľného času, diskotéky), v oblasti cestovného ruchu (poradenské centrá cestovného ruchu, kúpeľné strediská a dovolenkovo-ové centrá, prázdninové a dovolenkové kluby), v oblasti sociálnej starostlivosti (centrá sociálnej starostlivosti, azylové domy, domovy dôchodcov, detské domovy).“

Ak hovoríme o odbornom vzdelávaní, ktoré ovplyvňuje kompetencie animátora, je nutné vnímať skutočnosť niektorých názorov, na základe ktorých sa v animácii kladie dôraz viac na získanú prax ako na teoretické vzdelanie. Nie je to však pravda! Skúsení animátori majú viacnásobnú kvalifikáciu, ktorú získali prostredníctvom krátkodobých alebo dlhodobých kurzov či vzdelávania na školách. Tie tak či onak participujú aj na realizácii praxe počas štúdia, ktorá je nevyhnutná pre bližšie oboznámenie sa práce v teréne a vyskúšanie si teoretických poznatkov do praxe. Podobne ako to je v profesii lekára – tomu nepostačuje iba operačný stôl, aby sa prakticky realizoval, pretože teória mu ponúka informácie potrebné k vyvarovaniu sa exitu (úmrtiu) pacienta.

Medzi možnosti vzdelávania v oblasti animácie patrí:

1. úplné stredné odborné vzdelanie
2. úplné stredné odborné vzdelanie v odbore kultúrno-výchovný pracovník

3. vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa (Bc.) v odbore animátor voľného času²

Medzi alternatívne vzdelávacie možnosti patrí:

1. úplné stredné odborné vzdelanie v odbore cestovný ruch
2. vyššie odborné vzdelanie v odbore manažment hotelov a cestovných kancelárií
3. vyššie odborné vzdelanie v odbore manažment hotelov a cestovných kancelárií – manažment cestovných kancelárií
4. úplné stredné odborné vzdelanie v odbore manažment regionálneho cestovného ruchu
5. úplné stredné odborné vzdelanie v odbore informačné technológie a informačné služby v cestovnom ruchu
6. úplné stredné odborné vzdelanie v odbore obchod a podnikanie – podnikanie v turistike a cestovnom ruchu
7. úplné stredné odborné vzdelanie v odbore služby v cestovnom ruchu

9.3 REGULÁCIA PRÁCE ANIMÁTORA PRÁVNymi PREDPISMI

- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Práve tu, v zmysle §18 ods. 4 zákona o sociálnych službách, je možné animáciu chápať ako záujmovú, kultúrnu, spoločenskú, športovú, či rekreačnú činnosť, ktoré sú zamerané na rozvoj schopností a zručností prijímateľa sociálnej

² Gréckokatolícka teologická fakulta PU v Prešove ponúka bakalársky študijný program: Animácia voľnočasových aktivít v študijnom odbore: Teológia.

služby. V tomto kontexte je animátor kompetentný pracovať aj v zariadeniach sociálnych služieb.

Pracovná činnosť *animátor voľného času* je obsiahnutá aj v Štatistickej klasifikácii zamestnaní (SK ISCO – 082020) pod kódom 5169002. V informačnom systéme sociálnych služieb môže byť uvedená aj pod názvom *pracovník pre záujmovú činnosť*. Uvedenú pracovnú činnosť možno nájsť aj v Katalógu pracovných činností s prevahou duševnej práce pri výkone práce vo verejnom záujme:

- časť 15. Práca a sociálne veci (vyžadujúce úplné stredné vzdelanie – maturita)
- časť 10. Kultúra (vyžadujúce vysokoškolské vzdelanie II. stupňa)

Priestor na uplatnenie absolventov programu animácia voľného času (AVA) je aj v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, kde môže absolvent študijného programu AVA pôsobiť ako člen odborného tímu (§ 4 písm. a) a § 5 Vyhlášky MPSVR SR č. 103/2018 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.

9.4 POŽIADAVKY NA POZÍCIU ANIMÁTORA V CESTOVNOM RUCHU

V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s viacerými klasifikáciami, ktoré sú žiaduce pre osobnostné vlastnosti úspešného animátora. Žiadna klasifikácia nemôže byť vyčerpávajúca, a preto isto platí, že k cieľu (spokojnosť hostľa) sa možno dopracovať viacerými cestami, a tým aj inou štruktúrou osobnostných predpokladov animátora.

Z toho vyplýva, že každý animátor je iná osobnosť a nedá sa presne na mieru „ušiť“ osobnosť človeka, ale dá sa vyselektovať človek, ktorý dokáže pozíciu animátora plnohodnotne využiť. Animátor sa špecializuje podľa povolania, ktoré vykonáva, napr. na šport, hudbu, tanec, starostlivosť o deti...

Príklady zo žiaducich osobnostných vlastností:

- intelektuálna a emočná vnímavosť / citlivosť
- schopnosť citového angažovania sa
- tvorivosť a vynaliezavosť pri riešení rôznych situácií
- pripravenosť a iniciatíva v nadväzovaní kontaktov
- tolerancia v konaní s ľuďmi

- zmysel pre humor
- zdvorilosť a kultúrnosť správania sa
- schopnosť motivovať ľudí k účasti a konaniu
- česťnosť, úprimnosť, srdečnosť
- ochota pomôcť a priateľskosť
- spoľahlivosť, hodnovernosť, diskretnosť
- verbálne vyjadrovacie schopnosti a kde sa to vyžaduje – mikrofónický hlas
- schopnosť čeliť a vydržať fyzické a psychické zaťaženie

Profesijné zručnosti sa nadobúdajú vzdelávaním a kumuláciou skúseností z jednotlivých oblastí animátorových aktivít. Tu treba vziať do úvahy, že oblasti animátorových aktivít sú mimoriadne rozmanité, vzájomne sa dopĺňujúce a kombinujúce. Profesijné a osobnostné predpoklady animátora sa vzájomne kombinujú a animátor musí byť ucelená osobnosť. Mal by mať dobre rozvinutý repertoár svojho osobného konania, ktorý je určovaný jeho profesijnými zručnosťami.

V cestovnom ruchu sa v rôznych rezortoch stretáme s tým, že v nich animačný program nevykonáva iba jeden animátor, ale animačný tím. Animačný tím tvoria zvyčajne tri skupiny animátorov:

1. *Stáli animátori* – pracujú v hoteli alebo stredisku min. jednu sezónu (od 4 -12 mesiacov). Usmerňuje ich vedúci animátor, ktorý spracúva programy animačných aktivít, riadi a koordinuje ich plnenie, organizuje pracovné stretnutia členov animačného tímu, vo väčších tímoch má asistenta, ktorý mu pomáha pri plnení úloh.
2. *Dočasní (pomocní) animátori* – pracujú v hoteli alebo stredisku zvyčajne počas prázdninových mesiacov (4 -10 týždňov). Prevažne ide o začínajúcich animátorov, vypomáhajú pri aktivitách detskej a športovej animácie. Pracovné podmienky majú identické ako ich stáli kolegovia, ich odmena za vykonanú prácu je však nižšia.
3. *Hostujúci animátori* – sú krátkodobo pôsobiaci zamestnanci, obyčajne hostujúci umelci (herci, speváci, tanečníci a pod.) alebo profesionálni športovci. Členmi tímu sú len krátke obdobie (1 – 2 týždne). Hlavným účelom ich pôsobenia je zatraktívniť pobyt účastníkom cestovného ruchu.

9.4.1 Animátor pohybových aktivít

Počas prázdnin, a to najmä v letnej a zimnej sezóne, vo svetle rastúcej popularity animácie voľného času a zdravého životného štýlu či športovej turistiky, je možné hovoriť o novej forme cestovného ruchu a rekreácie. Tú zabezpečujú animátori pohybových aktivít. Návštevníci sa zaujímajú o účasť na športových aktivitách počas dovolenky, pretože ide o aktívnu formu trávenia voľného času, ktorá zrelaxuje telo aj ducha (relaxačná funkcia). Hostia sa tak vzájomne môžu lepšie spoznať a zabaviť (integračná funkcia), ale aj vyskúšať niečo nové a rozvíjať sa (rozvojová funkcia). Šport navyše ponúka možnosť zažiť pocit víťazstva a získať zaujímavé ceny (motivačná funkcia).

Všetky spomenuté funkcie – relaxácia, integrácia, motivácia a rozvoj – vytvárajú rekreáciu. Treba však myslieť aj na to, že každá veková skupina má svoje vlastné špecifické požiadavky:

- Mládež obľubuje športy ako stolný tenis, futbal a zábavné hry vo vode.
- Pre dospelých je zaujímavý plážový volejbal, tenis a jazda na koni.
- Dôchodcovia uprednostňujú menej náročné športy ako šípky, biliard či petang.

Hotely môžu zorganizovať veľké športové turnaje či vlastnú ligu majstrov vo vybranej športovej disciplíne, ktoré zaujímajú mnohých návštevníkov.

Animačné tímy so zvýšenou ponukou na športový program možno rozdeliť na:

- *Športový tím* – plní inštruktorsko-trénerskú funkciu, organizuje športové súťaže a turnaje, aj ošetrovanie hostí, prípravu športovísk, výber aktivít.
- *Tím zodpovedný za dennú animáciu* – aktivity vykonávané pri bazéne, športoviskách, pláži, bare, reštaurácii.
- *Tím zodpovedný za večernú animáciu (show-team)* – pripravuje večerný program (scénky, choreografie), stará sa o jeho materiálne zabezpečenie.
- *Tím zodpovedný za detskú animáciu a animáciu mládeže* – pripravuje program jednotlivým vekovým kategóriám detí a mládeže (tance, maľovanie, spoločenské alebo športové hry, diskotéky a pod.).

9. 5 TYPOLOGIA ÚČASTNÍKOV CESTOVNÉHO RUCHU Z HLADISKA MOTÍVOV

Pre úspech animácie v cestovnom ruchu je dôležité:

- vedieť, ktoré typické skupiny vlastností sa u účastníkov môžu vyskytovať,
- poznať charakteristické znaky, ktorými sa navonok prejavujú,
- naučiť sa tieto znaky operatívne rozlišovať,
- rozhodnúť, ktorý spôsob správania a konania je optimálny.

Rozoznávame viaceré typy účastníkov, klasifikačným znakom môže byť pohlavie, vek, prostredie. Časté je aj rozdelenie na deti, mládež, mladé rodiny s deťmi, starších ľudí.

Najviac využívaná je typológia dovolenkárov podľa D. Fingerhuta:

1. *Túlavý (turistický) typ* – hľadá harmóniu, nedotknutú prírodu, chce blízkosť prírody, dištancuje sa od spôsobu života všedného dňa a od iných typov turistov.
2. *Slobodomilný typ* – hľadá slobodu, vyznačuje sa nekonvenčným správaním, spontánnosťou.
3. *Krajinný typ* – hľadá harmóniu, kontakty, skupinové zážitky, vyznačuje sa presným správaním podľa pravidiel, hľadá domov v zeleni.
4. *Prechádzkový, promenádový typ* – hľadá kontakty, chce vidieť a chce byť videný, chce pozorovať ľudí a príliš sa nenamáhať.
5. *Športový typ* – chce si zachovať fyzickú zdatnosť, trénuje, hľadá uvoľnenie, športovú aktivitu považuje za zážitok, vyžaduje aktívne rozptýlenie.
6. *Vzdelávací typ* – vyznačuje sa kreatívnym správaním, chce skúsiť nové úlohy, získať prestíž.
7. *Cestovný typ* – chce získať prestíž a nové poznatky, zaujíma sa o pozoruhodnostiach.

Pri typológii účastníkov cestovného ruchu podľa negatívnych znakov, tzv. *kritickej typológie* (podľa J. Krippendorfa), ide o humorný a ironizujúci prístup, no nemožno prehliadnuť opodstatnenosť tejto typológie:

1. *Smiešny turista* – nápadný zvonajškom, je komicky oblečený, má biele pokožku, je tučný alebo polonahý s kamerou na krku.

2. *Obmedzený turista* – bez skúseností, jazykových vedomostí, kladie hlúpe otázky.
3. *Organizovaný turista* – nesamostatný, trpí syndrómom stádovitosti, hľadá podobných ľudí.
4. *Zlý turista* – koná tak, akoby mu počas dovolenky patril svet, robí všetko, čo má doma zakázané.
5. *Nekultúrny turista* – vylihuje na pláži, pozerá TV program, hrá karty, konzumuje rezne – ako doma.
6. *Bohatý turista* – chce všetko kúpiť, svoj blahobyť vystavuje na obdiv, necháva sa obsluhovať.
7. *Vykorisťovaný turista* – zotavuje sa na náklady a nervy iných ľudí a získať z biedy iných.
8. *Turista znečisťujúci životné prostredie* – zanecháva odpadky, šliape po poliach, znečisťuje rieky.
9. *Alternatívny turista* – dištancuje sa od ostatných, preniká do neznámych kútov krajiny, a tak pripravuje cestu masovej návšteve inými turistami.

10 ANIMÁCIA FARSKÉHO SPOLOČENSTVA

Ako už bolo vyššie vyjadrené, v pastoračnom pôsobení Cirkvi má svoje nezastupiteľné postavenie aj animátor, ktorý môže fungovať na rôznych platformách. Najčastejšie však máme na mysli človeka, ktorý vedie detské a mládežnícke stretnutia vo farnosti alebo spoločenstve. V rámci farností a mládežníckych stretiek môžu existovať aj viaceré mládežnícke skupiny, ktoré sa združujú za účelom špecifických cieľov (športové, hudobné, divadelné stretká, stretká pre pripravujúcich sa na prvú spoveď, príp. pre birmovaných – v západnom obraze a pod.).

Tieto stretnutia môžeme stručne definovať v 3 bodoch:

1. ide o skupinku ľudí, ktorí žijú podľa Božieho slova, pomáhajú si v duchovnom raste, zúčastňujú sa na živote Cirkvi a spolu budujú Božie kráľovstvo tu na zemi,
2. pastoračné stretnutia sú miestom zmeny, ktorá sa dosahuje správnym použitím prostriedkov vnútorného rastu,
3. ide o bezpečné a príjemné prostredie, v ktorom sa členovia nebudú strachovať a hanbiť pýtať na to, čo ich zaujíma, kde zažijú prijatie, priateľstvo a dôveru.

Ako sme to videli vo výchovnej animácii, v animácii cestovného ruchu, tak aj v tejto animácii kresťanských stretnutí dochádza k vytvoreniu vzťahov, ktoré svoju hĺbku zakladajú na psychologicko-pedagogických zákonitostiach, ale aj na biblických princípoch. Kresťanské spoločenstvo by tak malo byť charakteristické pre *prijatie* – akceptáciu, *pokoj a praktickú pomoc*.

Animácia v pastoračnom pôsobení Cirkvi predstavuje celkový proces, skrze ktorý sa skupina či spoločenstvo podporuje alebo podnecuje k mysleniu, rozhodovaniu a spoločnému konaniu s cieľom premeniť skutočnosť. V praxi to obrazne znamená naučiť sa dobre využívať rozum, srdce a ruky spoločne s ostatnými. Sme teda aj tu na poli výchovy, ktorá smeruje k úvahám, k rozhodovaniu a konaniu v rámci skupiny a tá pomáha rozvíjať kritické myslenie a svedomie. Práve svedomie nám pomáha správne hodnotiť životné situácie a podporovať konštruktívnu činnosť.

10.1 PREDPOKLADY DOBRÉHO ANIMÁTORA CEZ POHĽAD SVÄTÉHO PÍSMÁ

Všetkým sú dobre známe impulzy, ktoré konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu s názvom *Dei Verbum* priniesla pre znovuobjavenie Božieho slova v živote Cirkvi, pre teologickú reflexiu o božskom Zjavení a pre štúdium Svätého písma. Novosť biblického zjavenia spočíva v tom, že Boh sa nám dáva poznať v dialógu, ktorý túži s nami viesť. Preto treba Sväté písmo hlásať, počúvať, čítať a prijímať ako Božie Slovo a podľa neho žiť. Aj v oblasti animácie a jej protagonistu – animátora ponúka Písmo vnútorný obraz jeho bytia a konania. Animátor má podľa neho:

1. Osobný vzťah s Bohom, ktorému načúva: „*Hovor, tvoj sluha počúva!*“ (1 Sam 3,10)
2. Má túžbu rásť, formovať sa: „*Čo mám robiť, Pane?*“ (Sk 22,10)
3. Je verný: „*Správne, dobrý a verný sluha; bol si verný nad málom, ustanovím ťa nad mnohým.*“ (Mt 25,21)
4. Žije sviatosťný život, žije v súlade so svojou vierou a s učením Cirkvi, má morálne kvality a prirodzenú ľudskú zrelosť: „*Ja som prišiel, aby mali život a aby ho mali hojnejšie.*“ (Jn 10,10)
5. Vie rozlišovať a nie je tvrdohlavý: „*No nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane!*“ (Lk 22, 42)
6. Je tímový hráč – chce a vie spolupracovať: „*Aké je dobré a milé, keď bratia žijú pospolu.*“ (Ž 133,1)
7. Nemusí byť vodcovský typ: „*Stačí ti moja milosť. Lebo sila sa dokonale prejavuje v slabosti.*“ (2 Kor 12,9)
8. Má mať odvahu hľadiť na skutočnosť očami človeka i očami Boha: „*Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo ti to nezjavilo telo a krv, ale môj Otec, ktorý je v nebesiach.*“ (Mt 16, 17)

Na základe uvedenej konfrontácie svojho života s obsahom Svätého písma sa profiluje samotný animátor, ktorý:

1. je verný - v zásadných rozhodnutiach, aj v obyčajných malých veciach,
2. prijal Ježiša za Pána svojho života, má s ním osobný vzťah, je podriadený jeho autorite a autorite Cirkvi,
3. rád sa modlí a žije sviatosťný život,
4. má ustálený duchovný život, verí Božiemu Slovu,
5. pozná svoje kompetencie v oblasti sprevádzania a formácie,

6. *evangelizuje ľudí, s ktorými udržiava pravidelné vzťahy tak, že spôsob jeho života je príťažlivý; čo hlása aj žije,*
7. *je v permanentnej formácii* – vo formácii osobnej aj prostredníctvom spoločenstva, ktorého je súčasťou; kto sprevádza, sám musí byť sprevádzaný,
8. *slúži svojmu okoliu a farnosti,*
9. *spolupracuje s kňazom v duchu podriadenosti* – je to recipročný postoj; nie iba učeník (animátor) má byť podriadený učiteľovi; človek, ktorý je vo formácii, nikdy nebude presvedčený o láske a priateľstve, pokiaľ mu neukážeme, že sa tiež podriadujeme jeho potrebám a problémom: „V pokore pokladajte jeden druhého za vyššieho.“ (Fil 2,3) Podriadenosť je pokora, vyjadruje sa v láske a službe. Ak formujeme služobníkov, sami musíme byť v prvom rade služobníkmi (Jn 13,1 – 16).

(Spracované podľa <https://dku.abuba.sk>)

10.2 ÚLOHY A KOMPETENTNOSŤ ANIMÁTORA VO FARNOSTI

Animátorom skupinky je väčšinou mladý človek, ktorý je ochotný obetovať, venovať svoj čas službe iným. V tomto zmysle sa každý mladý človek môže stať animátorom či vodcom. Samozrejme, že v kresťanskom chápaní animátorom nie je ten, kto víťazí zručnosťou v súťaži s inými, ale ten, kto chápe svoju službu podobne ako Ján Krstiteľ: ustupovať zo scény, aby druhí mohli rásť. Taktiež svoju službu má vidieť v službe Ježiša Krista, ktorý slúžil ostatným (umýval učeníkom nohy) a hovoril, aby sa od neho učili. Animátor má ako dobrý pastier odvádzať svoju autoritu z toho, že je ochotný pomáhať svojim bratom, hľadať ich, chápať ich a obetovať sa pre druhých.

Nezáleží na tom, či je skupina veľká alebo malá, každá z nich potrebuje animátora. Ten pomáha skupine nasledovať jej zmysel existencie. Animátor je za skupinu zodpovedný, preto je dôležité, aby bol tento človek vo svojej funkcii jasne uznávaný spolu s právami a povinnosťami, ktoré mu patria. Je na mieste, aby bolo jasné, aké má animátor úlohy a kompetencie vo farnosti.

Úlohy animátora

Animátor má svoju osobitnú úlohu a to koordinovať a rozvrhnúť všeobecný chod skupiny. Preto má:

- Pomáhať skupine určovať jej vlastné potreby, vytýčiť si cieľ, uskutočňovať to, pre čo sa skupina rozhodla a vyhodnocovať výsledky činnosti.
- Zabezpečovať jednotu medzi členmi.
- Technicky viesť (animovať) skupinu pri rôznych stretnutiach.
- Motivovať členov skupiny k napredovaniu.
- Bdiť nad programom a priebehom dohodnutých záležitostí.

Kompetentnosť animátora

Už vyššie spomenutá profilácia animátora na základe textov Svätého písma jasne naznačuje kompetentnosť animátora v odbornej a praktickej úrovni. Animátorom farnosti sa nikto nenarodí a ani sa ním nestane zo dňa na deň. Napriek tomu by mal mať animátor nasledovné základy:

- minimálne vedomosti o hlavných zásadách, ktorými sa riadi animácia skupín;
- dostatočné vedomosti k téme, ktorú má skupina na programe;
- správne pochopenie všeobecných cieľov, na ktorých sa zúčastňuje a schopnosť ich vysvetliť;
- osobnú skúsenosť s animáciou (ako ten, čo bol animovaný).

Medzi kompetencie animátora patria aj jeho schopnosti:

- ak chce motivovať ostatných, musí byť sám presvedčený o hodnote svojej činnosti a zmyslu skupiny;
- je schopný rozvrhnúť prácu skupiny;
- je schopný čeliť rôznym situáciám z oblasti vzťahov, napr. agresivita, pasivita, prílišná aktivita...;
- je schopný „tlmiť“ vlastné myšlienky, aby dal možnosť vyjadriť sa aj ostatným;
- je schopný počúvať ostatných a skutočne ich pochopiť.

Ako svoje talenty, tak aj uvedené schopnosti je potrebné rozvíjať. Tento rozvoj je závislý od praxe a nasadenia animátora.

10.3 TYPOLÓGIA ANIMÁTORA A ÚČASTNÍKOV V KREŠŤANSKÝCH SKUPINÁCH

Javier Prieto vo svojej publikácii *Smer človek – kurz pre animátorov* vymenúva tieto základné typy animátorov:

1. *Diktátorský typ.* Je ním ten, kto v každej situácii nanucuje svoj názor a svoje rozhodnutia, pretože ich považuje za lepšie ako všetky ostatné alternatívy. Radšej učí iných a nedáva veľký priestor ostatným v skupine, ale rád o sebe vyhlasuje, že dáva možnosť aj ostatným. Čo môže byť pravda, ale len do takej miery, aby to nenarušilo jeho koncepcie.
Vzťahy sú vždy hierarchické, so silnou dávkou rešpektu voči autorite. V skupine tak vládnu vzťahy podriadenosti a nadradenosti v závislosti od prínosu autoritatívneho animátora. On sa považuje za rozhodujúceho a nenahraditeľného člena skupiny. Niekedy aj nevedomky vzniká sklon ku kultu osobnosti. U tých členov, ktorí podporujú tento typ direktívneho vedenia sa prejavujú určité sakrálné, vojenské, až pragmatické postoje. Ak sa situácie v skupinke nevyhrotia, tak môže takáto skupinka dobre fungovať, otázkou však je, čo sa stane, ak by jej hlavný animátor neprišiel na stretko alebo by ju opustil.
2. *Liberálny typ.* Tento typ sa vyznačuje určitou pružnosťou, otvorenosťou, prispôsobivosťou a chápe skupinu ako miesto pre slobodné vyjadrovanie sa. Všetci majú rešpektovať myšlienky a postupy ostatných. Liberalizmus pri vedení skupiny vedie k tomu, že všetky formy, všetky postoje sú dobré a vhodné. Nie sú tu ani tak dôležité ciele, ale sloboda každého člena. Absentuje tu kritické hodnotenie.
3. *Demokratický typ.* Demokratický typ je rovnako vzdialený od autoritarizmu ako aj od samovládneho liberalizmu. Tento typ animátora chápe, že autorita je služba. Neakceptuje vnucovanie, ani jednoduché vysvetľovanie, uprednostňuje formu návrhov, upozorňuje na rozličné smery činnosti, pričom naznačí ten, ktorý je na základe objektívneho hodnotenia najvhodnejší. Dialóg je prioritou v posudzovaní možností. Pripúšťa aj omyl a práve kvôli nemu sa snaží nájsť najlepšie riešenia. Pri demokratickom vedení skupiny je však ťažké zachovať rovnováhu pri nezhodách.

K týmto základným typom J. Prieto uvádza aj ďalšie podtypy animátorov:

- *Tradičný samovládca* je autoritatívny, paternalistický a nekompetentný. Svojou panovačnosťou a pribojnosťou nedoceňuje skupinu. Skupina je potom poznačená apatiou (pasívnou poslušnosťou) alebo agresivitou. V konečnom význame nestráca síce čas, ale zvykne strácať ľudí.
- *Neprítomný anarchista* si drží svoju formu zo zásady preto, že nevie a nevie preto, lebo nechce vedieť. Robiť nechá iných, keď má strach, opúšťa skupinu. Skupina na neho reaguje neporiadkom alebo silnou agresivitou.
- *Bystrý lstivec* je zneužívajúcim manipulátorom so zlým úmyslom. Maskuje svoju autoritu zdанlivou demokratickosťou. Keď mu na to skupina príde, reaguje agresívne. Výsledkom je, že tento typ sleduje len svoj prospech a na iných mu nezáleží, preto ich aj stráca.
- *Demokratický spolupracovník* je charakterom spoločník, a teda možno ho označiť za staršieho brata (vychovávateľa). Keďže je sprevádzajúcim a animujúcim, skupina mu veľmi dôveruje. Niekedy ide na úkor seba samého.
- *Uvedomelý prorok* presviedča, priťahuje a premieňa nádeje ľudí. Uvedomuje si a učí uvedomovať si potreby a súvislosti. Skupina je okolo neho scelená, hoci niekedy je ťažké ho nasledovať pre jeho náročnosť. Je to vizionár, ktorý predbieha budúcnosť a oslobodzuje z útlakov.

Uvedené typy animátorov a štýly výchovy vychádzajú z pedagogicko-psychologickej perspektívy a potvrdzujú, že kresťan je stále človekom so svojou špecifickou osobnosťou. Preto sa tieto typy veľmi nelíšia od už vyššie vymenovaných typov animátorov.

10.4 TYPY ĽUDÍ V SKUPINKE A PRINCÍPY ICH VEDENIA

Vymenovali sme si zásadné črty animátora, no pre komplexnosť charakteristiky prostredia animácie je dôležité vnímať tiež rozdielnosť animovaných skupín. Každá skupinka má vo svojom jadre jedinečné osobnosti. Animátor by ich mal vedieť dobre „prečítať“ a zadeliť. Tieto poznatky sú dôležité pre vedenie a usmerňovanie animačného stretnutia:

- *Hádavý typ* – animátor pri tomto účastníkovi má zachovať pokoj; vhodnou metódou je, udržať ho v neutrálnom postavení; nedopusť, aby ovládol diskusiu.
- *Rozumný typ* – jeho spolupráca v diskusii je veľmi užitočná; je dobré umožniť mu, aby vyjadril svoj názor vo všetkých prípadoch.
- *Mudrlant (ten ktorý všetko vie)* – takýto typ účastníka netreba brániť pred útokom ostatných; ak ku všetkému má svoje pripomienky, tak je dobré vyzvať skupinku, aby zaujala postoj k jeho tvrdeniam.
- *Mnohovravný (ukecaný) typ* – animátor musí jeho vstupy ukorigovať, prípadne taktne prerušiť; jeho vystúpeniam vyhradiť presne stanovený čas.
- *Bojazlivý (utiahnutý) typ* – dávať mu ľahké otázky; dodať mu pocit istoty a sebadôvery; povedať mu vždy áno, samozrejme, len ak je to možné.
- *Odmietavec* – animátor má mať na pamäti jeho hrdosť a podľa toho aj konať, teda animátor môže zisťovať jeho vedomosti a skúsenosti a všetko pozitívne z jeho strany prijať.
- *Uzavretý* – kľasť mu otázky z okruhu jeho záujmov; dať mu možnosť vyjadriť, čo by ho zaujímalo, čo sa ho bezprostredne dotýka a na to reagovať.
- *Pedant* – veľmi mu záleží na tom, aby všetko bolo tip top, až tým znepríjemňuje stretko. Animátor ho nemá kritizovať priamo. Radšej nech sa použije technika *áno... ale...*
- *Kritik* – tomuto typu účastníka nie je nič dobré, a preto za všetkým kladie nepríjemné otázky. Niekedy sa pokúša vohnať animátora do pasce. Je vhodné ho vyzvať, aby nielen kritizoval, ale aby dal vlastný pozitívny návrh. Animátor sa nemá nechať prekvapiť, a preto sa kritikovi má postaviť nepriamo. Jeho námietky animátor adresuje skupine.

PRINCÍPY VEDENIA SKUPINKY

Základom vedenia skupinky sú ľudia a teda vzťahy v nej. Pokiaľ animátor alebo vodca skupinky nie je schopný jednať s ľuďmi, nebudú ho nasledovať. Práve vzťahy do pozície vedúceho postavია alebo ho z nej odstavia. Ako už bolo ukázané, efektívni animátori a vodcovia nie sú zameraní na seba a na svoj vlastný úspech. Majú na zreteli tých druhých. Úspech pre nich znamená rozvíjať ľudí. Preto vedúci animátor má pracovať tak, že má mať na mysli tieto poznatky o členoch skupiny. Tie nemusia platiť a sadnúť

na každého člena, ale principiálne môžu animátorovi pomôcť s animáciou a vedením:

1. **Ľudia sú neistí. Dodaj im zdravú sebadôveru.**

Kľúčový princíp: Väčšina neistých ľudí hľadá bezpečie. Ich neistota vychádza zo zranení od iných a potom oni zraňujú ďalších. Bezpečné prostredie poskytujú iba ľudia, ktorí sami prežívajú bezpečie a zdravú sebadôveru.

2. **Ľudia sa radi cítia jedineční. Vyzdvihuj ich.**

Kľúčový princíp: Keď riešiš veci „sám so sebou“, používaj svoju hlavu. Keď riešiš veci s druhými, používaj svoje srdce. Keď niekoho utvrdzuješ a vyzdvihuješ svojimi slovami...

- rob to úprimne. Buď priamy v tom, čo hovoríš.
- rob to konkrétne. Hovor špecifické veci, vlastnosti, udalosti...
- rob to verejne, pred druhými.
- rob to osobne. Prekroč rámec všeobecnej vďačnosti, hovor s ľuďmi osobne.

3. **Ľudia túžia po lepšom zajtrajšku. Daj im nádej.**

Kľúčový princíp: Každý žije a verí, že bude lepšie. Kde nie je nádej do budúcnosti, tam nie je sila pre prítomnosť. Dávaj ľuďom nádej.

4. **Ľudia potrebujú, aby im niekto rozumel. Načúvaj im.**

Kľúčový princíp: Aby si sa s ľuďmi „spojil“, potrebuješ im porozumieť. Zistiť, čo je „kľúčom“ k ich srdcu. Preto sa ich so záujmom pýtaj: *O čom hovorí? Nad čím plače? O čom sníva? Čomu sa smeje? Čo plánuje?*

5. **Ľudia potrebujú udat' smer. Naviguj ich.**

Kľúčový princíp: Hoci mnohí vedia kormidlovať loď, ty ako vodca im pomáhaj určovať kurz. Vodcovia totiž musia poznať cestu a po tej ceste majú ísť.

6. **Ľudia majú svoje potreby. Najprv na ne reaguj.**

Kľúčový princíp: Skôr ako ľudia začnú slúžiť, treba najprv slúžiť im. Jednoducho členovia skupiny musia zažiť to, že ti záleží na nich aj na ich potrebách. Pretože väčšina ľudí si myslí, že:

- ich situácia je výnimočná;
- ich problémy sú najväčšie;
- ich nedostatky by sa mali prehliadať;
- ich čas je ten najcennejší.

Preto vodcovia skupinky musia:

- mať svojich ľudí na prvom mieste;
- poznať potreby svojich ľudí;
- vidieť celkový obraz situácie;
- milovať ľudí, aby im pomáhali rásť.

7. **Ludia bývajú emocionálne na dne. Povzbudzuj ich.**

Kľúčový princíp: Uskutoční sa to, čo je oceňované. Človek, ktorý je zdravo podporovaný a povzbudzovaný, dokáže viac.

8. **Ludia chcú byť úspešní. Pomôž im zvíťaziť.**

Kľúčový princíp: Pomáhaj ľuďom dosiahnuť ich ciele. Víťazstvo má tisíc otcov, porážka je sirota. Každý chce byť súčasťou tímu, ktorý víťazí a dosahuje svoje ciele. Toto vodcovia poskytujú druhým.

9. **Ludia túžia po vzťahoch. Poskytni im spoločenstvo.**

Kľúčový princíp: V kontakte s ľuďmi praktizuj „princíp 101 %“: Nájdi 1% toho, čo máš s druhým človekom spoločného, a venuj tomu 100 % svojej pozornosti.

10. **Ludia hľadajú vzory, ktoré by mohli nasledovať. Bud' príkladom.**

Kľúčový princíp: Ľudia robia to, čo vidia. Ako už bolo ukázané vyššie, najmä pre deti je animátor hrdina. Pre dospievajúcich vzor.

Príklad zo života: Nasledovníci Františka z Assisi sa ho pýtali, čo majú robiť, keď pôjdu do ulíc slúžiť druhým. Svätý František im ratal: „Vždy kážte evanjelium a pokiaľ je to nutné, používajte slová.“

10.5 PRÍPRAVA A ZÁSADY VEDENIA SKUPINKY

Na to, aby diskusia v skupinke bola obohatením pre všetkých účastníkov, je dôležité, aby vedúci skupinky vedel, ako ju viesť a dbal o to, aby sa v nej každý cítil príjemne. Od všeobecných princípov o ľuďoch tak prechádzame ku konkrétnejšej forme vedenia.

Úlohou animátora v každej skupinke je, ako už bolo zdôraznené skôr, vytvoriť bezpečné a príjemné prostredie, v ktorom sa účastníci nebudú báť a hanbiť pýtať na to, čo ich zaujíma a zažijú prijatie a priateľstvo. Náplňou väčšiny skupiniek je diskusia o prezentovanej téme, preto cieľom animátora je podnietiť diskusiu, nie umlčať ľudí alebo prezentovať vlastné názory či urobiť ďalšiu prednášku. Jeho úlohou je skupinku sprevádzať, nie hrať sa na „múdrehu šéfa“, ktorý všetko vie. Skutočne hodnotná diskusia v skupinke

nastane vtedy, ak účastníci nebudú iba odpovedať na animátorove otázky, ale budú diskutovať aj medzi sebou. To znamená, že otázky môžu klásť aj iní účastníci, nie iba animátor.

Ako sa pripraviť na stretnutie v skupinke?

1. *Modlitba.* Keďže sme na poli pastoraácie, tak je potrebné uvedomiť si, že všetky naše plány majú byť podriadené Bohu. Každú prípravu na stretnutie v skupinke je dobre začať modlitbou. Vedúci animátor si skrze modlitbu uvedomuje, že aj on je povolaný do pastoračnej služby a vybraný slúžiť. V modlitbe prosí aj o múdrosť, otvorené uši, pokoj a najmä lásku ku každému účastníkovi skupinky.
2. *Príprava.* Animátor sa oboznámi s tým, aká téma sa bude preberať, oboznámi sa s navrhovanými otázkami a pripraví si ďalšie do zálohy, ak by diskusia začala viaznuť. Len máločo dokáže stretko pokaziť tak ako nepripravený animátor.
3. *Mená.* Ak animátor ešte celkom dobre nepozná svojich účastníkov, tak je dobré preopakovať si ich mená pred stretkom, aby predišiel nepríjemným situáciám.

10.5.1 Disponovanosť animátora pre prax

V Slovníkovom portáli Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV sa uvádza niekoľko charakteristík pre slovo *disponovanosť*. Podľa neho je disponovaný ten, kto má dosť telesných alebo duševných síl, schopností niečo urobiť. Zároveň však uvádza, že disponovaný je ten, kto má schopnosti potrebné na vykonávanie niečoho. Skoršia definícia (z roku 2005) tiež uvádza, že disponovaný je taký človek, ktorý je v dobrej kondícii, priaznivo usposobený. Snáď najstaršie vysvetlenie tohto slova pochádza z roku 1959, kedy sa tvrdilo, že disponovaný je ten, kto je usposobený, schopný, naladený na vykonávanie niečoho, majúci chuť, vôľu niečo robiť. Všetky definície majú niečo do seba, pretože správne vyjadrujú animátora a to, čo je potrebné pre jeho službu. Teda animátor má byť disponovaný pre službu na základe:

1. *charizmy* – tá predstavuje silný emocionálny vzťah, pomocou ktorého si vybuduje rešpekt, úctu, dôveru a vzájomnú lásku v skupine;
2. *osobnej úcty*, kedy sa animátor stavia do roly rodiča, snaží sa o priateľskú komunikáciu medzi ním a zverenými deťmi, všíma si a vie oceniť dobrú prácu a vie priradiť aj náročnejšie úlohy, ak vie, že ich vie daný člen splniť, verí mu;

3. *citového povzbudenia* – je to tretí prostriedok, kedy animátor využije povzbudenie na to, aby vyvolal pracovné nadšenie, volí slová tak, aby povzbudzoval sebadôveru nielen jednotlivca, ale aj celej skupiny.

Okrem toho existujú aj iné kompetencie, ktoré by mal animátor zastávať. Medzi ne patrí napríklad: funkcia vykonávateľa určitej aktivity, funkcia plánovača akcií a aktivít, funkcia reprezentanta skupiny navonok, funkcia poskytovateľa odmien a trestov, funkcia usmerňovania vzťahov v skupinke, funkcia vzoru, zástupcu istej zodpovednosti (určitý typ otcovskej postavy).

10.5.2 Zásady pre všetkých členov realizovaného stretnutia

Tieto zásady by mal vedúci animátor predstaviť členom skupinky a to na prvom stretnutí.

1. Každý má právo vyjadriť sa k téme. Všetci sa navzájom rešpektujeme a nehodnotíme, nekritizujeme a nezhadzujeme názory iných, aj keď s nimi nesúhlasíme.
2. Každý sa môže vyjadriť, ale nikoho nenútime odpovedať, ak nechce.
3. Neskáčeme si do reči. Vždy hovorí iba jeden človek.
4. To, čo v skupinke odznie, ostáva v skupinke. Nevynášame von to, čo sme sa o iných dozvedeli. Učíme sa budovať vzájomnú dôveru.
5. Neexistuje nič také ako „hlúpa otázka“. Každý sa môže opýtať na to, čo ho v rámci danej témy zaujíma alebo čomu nerozumie.

10.5.3 Dvadsať zásad pre vedúceho skupinky pri vedení stretnutia

Zaiste možno tvrdiť, že animácia je flexibilnou činnosťou. Je to druh činnosti, ktorá sa prispôsobuje okolnostiam a aktuálnym situáciám. Animátora by tu nemalo nič prekvapiť. Vždy by mal mať alternatívny program pre prípadnú kolíziu, vyplývajúcu z danej situácie. Pri tom všetkom by mal však pamätať na zásady, ktoré sú tu zadefinované:

1. *Pozorne počúvať, čo hovoria prítomní.* Nerozmýšľať nad tým, akú ďalšiu otázku položiť. Dialóg je o počúvaní a až potom o reagovaní. Základnou podmienkou toho, aby sa človek cítil milovaný, je, že ho niekto vypočuje. Preto je dôležité aktívne počúvanie. Skutočným cieľom nie je klásť jednu otázku za druhou, ale zaoberať sa tými, na ktoré sa pýtali účastníci stretnutia. Animátor môže nadviazať na to, čo počul, napr. aj týmito otázkami:

- a) *Môžeš uviesť nejaký príklad?*
 - b) *Môžeš nám vysvetliť, čo tým myslíš?*
 - c) *To je zaujímavé. Čo si o tom myslia ostatní?*
 - d) *Ako to u teba funguje?*
 - e) *Kedy si sa začal takto cítiť? Kedy si začal takto uvažovať?*
2. *Nehovoriť priveľa.* Príspevky majú byť čo najkratšie, aby dostali priestor ostatní. Skupinka je pre účastníkov a animátor je tu pre nich.
 3. *Držať sa témy stretnutia.* Animátor má dbať o to, aby sa v diskusii príliš neodbočilo. Ak niekto odbočí mimo, po jeho príspevku je dobré nasmerovať diskusiu späť k hlavnej téme.
 4. *Nebáť sa ticha.* Ak po odznení otázky nastane ticho, je dobré odolať pokušeniu hneď niečo hovoriť. Ľudia niekedy len potrebujú čas na premyslenie a na to, aby nabrali odvahu ozvať sa.
 5. *Vyhýbať sa zatvoreným otázkam.* (Zatvorené otázky sú také, na ktoré odpovedáme „áno“ alebo „nie“.) Niekedy, keď sa očakáva odpoveď „správne – nesprávne“, sú zavreté otázky v poriadku. Ak je však cieľom diskusia, je lepšie klásť otázky zamerané na vyjadrenie názoru. Medzi otázkou „*Čo urobil slepec, keď ho Ježiš uzdravil?*“ a „*Prečo slepec urobil to, čo urobil, keď ho Ježiš uzdravil?*“ je veľký rozdiel. Produktívne je viac tvoriť otázky začínajúce slovami „*prečo*“ a „*ako*“. Možno využívať napr. aj pomocné otázky:
 - a) *Dá sa o tom uvažovať aj inak?*
 - b) *Čo myslíš, prečo Biblia hovorí toto?*
 - c) *Ako inak sa na to ľudia môžu pozerat?*
 - d) *Ako sa to vzťahuje na tvoj život?*
 6. *Zapojiť každého.* Každý člen má dostať priestor vyjadriť sa. Ak na otázku má odpovedať každý, dá sa to previesť tak, že sa nechá v skupine kolovať nejaký predmet (loptička, plyšová hračka a pod.). Účastníci si ju môžu podávať po pravici alebo ľavici alebo hádzať, a tak sami určovať poradie odpovedí. Táto forma je vhodná najmä pri otázkach, ktoré slúžia na prelomenie bariér, ale nie pri hlbšej diskusii. Keď sa počas stretnutia dostane k hlbším, citlivejším otázkam, v žiadnom prípade sa z účastníkov odpovede nedostávajú nasilu.
 7. *Nekritizovať názory a poznámky účastníkov.* Nič nedokáže skupinu negatívne utíšiť viac, než kritický animátor. Akceptovať je potrebné každého, aj keď s ním nemusíme súhlasiť.

8. *Potvrdiť každú odpoveď podobným spôsobom.* Napríklad: „*Ďakujem ti, Peter.*“ Alebo „*To bolo zaujímavé, Janka.*“ Animátor si má dávať pozor na to, aby odpovede neschvaľoval poznámkami typu: „*To si výborne povedal. Úplne s tebou súhlasím. Máš stopercentnú pravdu...*“ Takýmto spôsobom dáva najavo, že s inými názormi nesúhlasí.
9. *Mať záujem v prvom rade o názory a pocity,* nie o správne odpovede a vedomosti. Pýtať sa treba najmä na to, čo si o danej veci účastníci myslia a čo cítia, nie, čo vedia, nech nemajú pocit, že sú na skúške.
10. *Prichádzať s radosťou.* Dopomôcť k tomu môže aj uvedomenie toho, že je to veľké privilegium byť pritom, ako sa menia ľudské srdcia. Taktiež uvedomenie toho, že si bol povolaný do tejto služby zo strany Boha a tímu (farnosti, kňaza...), ktorí ťa do služby pozval.
11. *Udržať kontrolu.* Stretnutie je v rukách vedúceho animátora, ten nesmie dovoliť, aby sa mu veci vyšmykli spod kontroly. Ak diskusia výrazne odbočí od témy, má ju nasmerovať na pôvodnú tému. Výmena názorov má zostať kultivovaná, animátor nesmie dovoliť účastníkovi dostať sa do ostrej výmeny názorov. Za žiadnych okolností sa nemôže nikto nikomu posmievať alebo niekoho zastrášať. Úlohou animátora je zabezpečiť to, aby sa konverzácia odvíjala pokojným a produktívnym spôsobom.
12. *Nechať účastníkom priestor na hľadanie odpovedí.* Animátor často vie o téme viac než účastníci. Nemusí to však ukazovať. Je lepšie, ak sa účastníci trochu potrápia a prídu na niečo sami, ako dostať ihneď odpovede. V takom prípade si získanú pravdu zapamätajú lepšie a bude mať pre nich väčší význam. Animátor môže používať pomocné otázky. Ak v diskusii niekto položí dôležitú otázku, ktorú animátor nemal v pláne preberať, nech nie je ihneď zmetená zo stola. Ale nech si spoločne stanovia čas, kedy sa jej budú venovať. Animátor, ak to bude potrebné, si tak získa čas pripraviť sa a naštudovať si o danej téme viac.
13. *Za položenú otázku je dobré poďakovať* a jemne ju nasmerovať na skupinu. Napríklad: „*To je výborná otázka, ďakujem. Ako by ste na takú otázku odpovedali vy? Čo si o tom myslíte?*“
14. *Nemať odpoveď na všetko.* Ak animátor nevie na niektorú otázku odpovedať, nech sa nebojí povedať, že nevie alebo si nie je istý, ale že do budúceho stretnutia si o tom zistí viac a nabudúce sa k tejto téme ešte vráti. Počas týždňa si o danej téme niečo prečíta alebo sa opýta skúsenejšieho animátora. Ak si s danou vecou ani potom ne-

- bude vedieť dať rady, pošle účastníka, ktorého to najviac zaujímal, za vedúcim alebo kňazom, ktorí mu na jeho otázku odpovedia.
15. *Všetko sa vyriešiť nedá.* Nie je potrebné odpovedať na každú otázku a vyriešiť všetky problémy ľudí v skupinke. Len čo prehovorí človek, ktorý všetko vie a všade bol, akákoľvek konverzácia skončila. Úlohou animátora v skupinke je rozprúdiť diskusiu!
 16. *Snažiť sa byť nestranný.* Nie je vhodné, aby animátor vzbudzoval dojem, že je na niečej strane. Že si našiel tú časť skupinky, s ktorou si viac rozumie a má väčšiu empatiu.
 17. *Nebáť sa robiť chyby a priznať svoje slabosti a zlyhania.* Animátor sa nemusí hrať na dokonalého kresťana. Pán Boh to od neho nežiada a navyše, účastníci by ho veľmi rýchlo prekukli.
 18. *Zhrnúť hlavné body stretnutia a poďakovať.* V závere diskusie sa animátor pokúsi zhrnúť hlavné body diskusie (*Čo ste sa naučili? K čomu ste dospeli? Čo si odnášame z dnešného stretnutia?*) a poďakuje sa všetkým za ich aktivitu.
 19. *Tráviť s ľuďmi so skupinky aj čas mimo stretnutí.* Ak sa s účastníkmi trávi čas aj mimo stretnutia, tak tí budú vidieť, že záujem animátora je ozajstný a vzťahy sa prehĺbia. Tým aj stretnutia budú mať stále väčšiu hodnotu a budú pre animátora aj pre účastníkov väčším obohatením. Skupinka sa môže vybrať spoločne napr. do kina alebo na výlet či na plaváreň.
 20. *Hľadať možnosti ďalšieho vzdelávania sa.* Animátor nie je človek, ktorý sa raz niečo naučil a stačí mu to počas celej jeho pôsobnosti. Je dôležitá permanentná formácia tak po duchovnej, ako aj intelektuálnej stránke. Jednou z nich je možnosť vyššieho štúdia, napr. na Gréckokatolíckej teologickej fakulte, kde je v I. stupni VŠ možné absolvovať študijný program Animácia voľnočasových aktivít.

11 ĎALŠIE VZDELÁVANIE ANIMÁTOROV V KREŠŤANSKOM DUCHU

Animátorom sa nikto nenarodí, ale môže sa ním stať. Byť animátorom v pastoračnej činnosti Cirkvi je viac služba, povolanie ako zamestnanie. Preto aj príprava animátorov v našich farnostiach prebiehala akosi prirodzene, odovzdávaním pomyselných štafiet zo staršieho animátora na mladšieho. Animátori tak rástli a rastú pri nadobúdaní vedomostí, ale aj skúseností. Napriek tomu existujú aj animátori, ktorí sú na poli pastoračie vo farnostiach alebo iných cirkevných zariadeniach a prešli vzdelávaním a formáciou, ktorú zabezpečujú na to určené inštitúcie.

Mnohé organizácie a občianske združenia, ako je napr. eRko, Slovenský skauting, Saleziáni don Bosca a aj mnohé iné, majú vytvorené mnoho kvalitných programov a metodík na prípravu vedúcich dobrovoľníkov pri práci s mládežou.

Akreditovaný animátor prechádza rôznymi školeniami a kurzami, ktoré majú rôznu dĺžku a obsah. Tie sú závislé od:

1. *Ministerstva školstva*, ktoré ak má dané kurzy garantovať a akreditovať, tak má svoje požiadavky.
2. *Organizácie*, ktoré kurzy organizujú. Môžu ich organizovať diecézy a eparchie na území Slovenska.

Animátori sa môžu v prostredí Cirkvi formovať v týchto typoch škôl:

1. *Animátorská škola* – je to akreditované vzdelávanie, ktoré potvrdilo Ministerstvo školstva, výchovy, vzdelávania a športu SR. Jej úlohou je odovzdávať dôležité vedomosti a zručnosti pri vedení stretnutí malých skupiniek a viesť ju zodpovedne, naplánovať a realizovať projekt v rámci skupiniek. Rozvíja aj tímového ducha, schopnosť pracovať v skupinke, rozvíjať aj kritické myslenie. V rámci kresťanského života animátorská škola rozvíja poznanie o základných vedomostiach kresťanského života, uvedomenie si, že animátor je učeník a zároveň služobník pre druhých.

Animátorská škola môže animátorovi ponúknuť:

- väčšie nadšenie pre život podľa evanjelia,
- spoznávanie a zážitok zo spoločenstva,
- nový pohľad na Cirkev a realizáciu v nej,

- spoznávať učenie Cirkvi,
- učenie o rôznych dôležitých témach, nielen pre Cirkev, ale i pre celú spoločnosť,
- školenie ako viesť skupinku mladých ľudí vo farnosti a v rôznych hnutiach zameraných na mládež,
- ponúka aj metodický materiál, ktorý môže mladý človek využiť vo farnosti.

Medzi animátorské školy patria:

- *Anima – eparchiálnom animátorská škola, Košice*
 - *Animátorská škola Špania dolina*
 - *Arcidiecézna škola v Diecéznom centre pre mládež, Prešov*
 - *Archieparchiálna škola animátora dobrovoľníka – GMC Bárka Juskova Vôľa*
 - *Bratislavská animátorská škola – BAŠ*
 - *DCM Maják v Španej doline, ktoré patria pod územie Banskobystrickej diecézy*
 - *Diecézna animátorská škola vo Važci – DCM Premeny, ktoré prevádzkuje Spišská diecéza*
 - *Diecézna animátorská škola Žilinskej diecézy*
 - *Godzone school*
 - *Rómska animátorská škola, farnosť Spišská Belá*
 - *Trnavská animátorská škola – TAŠ v DCM ARCHA v Bojničkách*
2. *Lídorská animátorská škola*, zastrešuje ju Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže (ZKSM). Jej víziou je formovanie lídrov s kresťanskými hodnotami a zodpovedným vedením spoločenstiev, ktoré majú konkrétne vízie. Zameriava sa aj na rozvoj a zvýšenie kvality vodcovských schopností a schopností dobre motivovať druhých či funkčnú spoluprácu spoločenstiev v danom regióne. Je to jednoročný program, kde sa účastníci zvelaďujú v oblasti vodcovstva a vedenia ľudí. Po ukončení štúdia účastník dostáva osvedčenie s celoštátnou platnosťou. Lídorská animátorská škola sa okrem kresťanských hodnôt odvoláva aj na profil vodcovstva, keďže animátora môžeme charakterizovať aj ako vodcu, toho, kto vedie skupinku k určitému cieľu, ktorý chce skupinka dosiahnuť. Môže to byť určitý typ vodcovstva, v ktorom vodca uplatňuje vplyv pomocou moci. No jedna z teórií hovorí aj o vodcovstve ako črte alebo ako teória veľkého človeka. V tejto teórii ide o to, že človek je svojou povahou a zručnosťami predurčený na to, aby viedol iných. Vodcovstvo má tieto základné

črty, teda predpoklady, ktoré si vyžaduje úloha vodcu. Sú to schopnosti, ktoré dávajú skupine možnosť dosiahnuť svoj cieľ, ktorý si vytýčili. Má interpersonálne zručnosti, ktoré prispievajú k interakcii v skupinke a spoločnosti. Vníma potreby skupinky a má schopnosť správne reagovať. Dobrá a správna motivácia, kedy je vodca ambiciózny, orientuje sa na svoj výkon, ale aj na výkon ostatných. Mal by vedieť prevziať zodpovednosť za svoje činy. Vodcovia skupinky vykonávajú zvyčajne dva druhy aktivít:

- Prvou úlohou vodcu je *úlohové vodcovstvo* – v ňom sa vodca zaoberá kontrolou dosahovania cieľov, ktoré si skupinka dala. Dáva návrhy na to, ako by sa malo konať a konzultuje to so svojou skupinou. Pomáha im a radí pri výkone týchto aktivít.
 - Druhá významná úloha vodcu je *sociálne vodcovstvo* – vodca sa zameriava na emocionálne afekty danej skupinky. Zaoberá sa pocitmi ľudí. Podporuje súdržnosť skupiny.
3. Na Gréckokatolíckej teologickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove si môžu budúci študenti zvoliť študijný program *Animácia voľnočasových aktivít*, ktorý sa dá študovať na bakalárskom stupni štúdia. Absolvent počas štúdia nadobúda vedomosti o teóriách výchovnej starostlivosti o deti, mládež a dospelých a ľudí so špecifickými potrebami. Dokáže metodicky analyzovať modelové výchovné situácie a navrhovať ich riešenia, dokáže spoluvytvárať koncepcie voľnočasových aktivít v komerčnej, verejnoprospešnej i duchovnej oblasti a zároveň podieľať sa na riadení voľnočasových inštitúcií. V teoretickej rovine ovláda základy pedagogických a teologických disciplín a je schopný chápať podstatné súvislosti, princípy a teórie týkajúce sa výchovnej práce s deťmi a mládežou. V praktickej rovine môže nadobudnuté osobné a intelektuálne zručnosti využiť pri formovaní školského spoločenstva a v mimoškolských aktivitách detí, mládeže i dospelých. Je schopný kooperovať so zamestnancami príbuzných profesií (učiteľ, riaditeľ školy, školský psychológ a i.) ako člen pracovného tímu, dokáže spolupracovať s rodičmi a inými členmi komunity, v ktorej žije a pracuje. Má predpoklady pokračovať v magisterskom stupni štúdia. Konkrétna uplatniteľnosť je opísaná v časti 9.3 predmetných skrípt.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BACZEK, J. B.: *Animácia voľného času, praktická príručka pre animátorov*. Bratislava : Stageman Group Ltd., 2013. 177 s. ISBN 978-83-928702-8-9.
- BALCAR, K.: *Úvod do studia psychologie osobnosti*. Praha : SPN, 1983. 231 s. bez ISBN.
- BIELIKOVÁ, L. : *Sebareflexia učiteľov: Vieme ako učíme?* https://eduworld.sk/cd/lucia-bielikova/3087/sebareflexiviemucime?fbclid=IwAR3BRaf-fycBF7VaUd9v2FC_t9MWYPNmp6TdZjYHdkWBA4GnMpkcSNfiEbHQ (17.7.2022).
- BLATNÝ, M. a kol.: *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha : Grada. 2010. 301 s. ISBN 978-80-2473-434-7.
- BOMBOVO: *7 dobrých dôvodov, prečo sa stať animátorom*. <https://bombovo.sk/2018/11/15/7-dobrych-dovodov-preco-sa-stat-animatorom/> (23.3.2022).
- BOROŠ, J. – ONDRIŠKOVÁ, E. – ŽIVČICOVÁ, E., *Psychológia*. Bratislava : IRIS, 1999. 268 s. ISBN 80-887-7887-5.
- BOROŠ, J.: *Základy sociálnej psychológie*. Nitra : IRIS, 2001. 227 s. ISBN 80-890-1820-3.
- CATTELL, R. B. In: ČAKIRPALOGLU, P.: *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha : Grada Publishing, 2012. 288 s. ISBN 978-80-247-4033-1.
- ČAVAJOVÁ, V.: *Sociálny vplyv, vodcovstvo a moc*. In: *Sociálna psychológia – človek vo vzťahoch*. Nitra : Enigma, 2011, 295 s. ISBN 978-80-8133-002-5.
- ČAVOJSKÝ, I. – KICKOVÁ, P. – CHARVÁTOVÁ, J.: *Pedagogická prax náčuvová v ŠKD*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2022, 47s. ISBN 978-80-223-5513-1.
- DIECÉZNY KATECHETICKÝ ÚRAD BRATISLAVSKEJ ARCIDIÉZÍ: *Formácia animátorov/katechétov vo farnosti*. <https://dku.abuba.sk/birm-formacia> (15.6.2022).
- ĐURIČ, L. – ŠTEFANOVIČ, J.: *Psychológia pre učiteľov*, Bratislava : SPN, 1977. 600 s. bez ISBN.
- EYSENCK, H. J. In: KÜSSNER, M. B.: Eysenck's Theory of Personality and the Role of Background Music in Cognitive Task Performance: A Mini-Review of Conflicting Findings and a New Perspective. *Frontiers in Psychology. Performance Science*. [online]. Berlin: Institut für Musikwissenschaft und Medienwissenschaft, 2017. [cit. 2020-10-05] Dostupné na internete: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.01991/full> (10.07.2023).

- FRANTIŠEK: *Christus vivit*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2019. 128 s. ISBN 978-80-8161-368-5.
- GRULICH, V.: *Osobnost a její společenský rozvoj*. Praha : Panorama, 1983. 344 s. bez ISBN.
- HÁJEK, B. – HOFBAUER, B. – PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogika volného času*. Praha : UK, 2003.
- HÁJEK, B. – HOFBAUER, B. – PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HANULIAKOVÁ, J.: *Pedagogika volného času a výchova vo voľnom čase*. Dubnica nad Váhom : VŠ DTI, 2020, 110 s. ISBN 978-80-8222-008-3.
- HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha : Grada, 2015. 400 s. ISBN 978-80-24-74674-6.
- HOMOLA, M.: *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha : Grada, 2012. 288 s. ISBN 978-80-247-4033-1.
- HORVÁTHOVÁ, K.: Východiská všeobecného riadenia. In : HLÁŠNA, S. a kol.: *Úvod do pedagogiky*. Nitra : ENIGMA, 2006, 356 s. ISBN 978-80-8913-229-4.
- <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.01991/full>.
- <https://www.wachumba.eu/o-nas/kto-sme>
- HYHLÍK, F. – NAKONEČNÝ, M.: *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha : SPN, 1974. 286 s. bez ISBN.
- IŠTVAN, I.: „Dobrý učitel!“ Tajomstvo jeho úspechu. In: *MVEK – Zborník príspevkov*. Prešov : Katedra pedagogiky FHPV PU v Prešove, 2011. (s. 210-213) 669 s. ISBN 978-80-555-0482-7.
- JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2007. 288 s. ISBN 80-736-7269-3.
- JUNG, C. G.: *Psychologické typy*. Praha: Portál, 2020. 680 s. ISBN 978-80-262-1654-4.
- KAPLÁNEK, M.: *Animace jako výchovná metoda*. http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php.
- KAPLÁNEK, M.: Pojem animace a jeho vývoj. In : KRATOCHVÍLOVÁ, E. (ed.): *Pedagogika volného času. Výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Trnava : TYPI, PF, 2008, s. 356 s. ISBN 978-80-8082-330-6.
- KERN, H. a kol.: *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 2015. 288 s. ISBN 978-80-2620-871-6.
- KIKUŠOVÁ, S. – KOSTRUB, D. : *Pedagogika pre 1. ročník SOŠ*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2002, 1. vyd. 111 s. ISBN 80-08-03293-6.

- KNAPÍK, J.: *Pedagogika voľného času – vysokoškolská učebnica*. Košice : VERBUM- Vydavateľstvo KU v Ružomberku, 2021. 167 s. ISBN 978-80-561-0880-2.
- KOL. AUTOROV: *Prehľad všeobecnej psychológie*. Nitra : Enigma, 2010. 276 s. ISBN 978-80-891-33289-8.
- KOMISIA PRE MLÁDEŽ V SPIŠKEJ DIECÉZE: *Diecézna animátorská škola*. <https://www.komisiask.sk/diecezna-animatorska-skola/> (16.6.2022).
- KONČEKOVÁ, L.: *Vývinová psychológia*, Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2010. 312 s. ISBN 978-80-716-5811-5.
- KOPCOVÁ, E.: *Psychológia II*. Sládkovičovo : Vysoká škola Danubius, 2012. 88 s. ISBN 978-80-892-6772-9.
- KOŽUCHOVÁ, M. – ČAVOJSKÝ, I.: *Pedagogika voľného času detí*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2021, 218 s. ISBN 978-80-223-5140-9.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. : *Pedagogika voľného času. Výchova v čase mimo vyučovania*. Trnava : TRUMY. 2010, 356 s. ISBN 978-80-8082-330-6.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E.: *Pedagogika voľného času. Výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Trnava : TYPI, 2010. 356 s. ISBN 978-80-8082-330-6.
- KRIŽANOVÁ, D.: *Teória a metodika animačných činností 1 pre stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie a pedagogické a kultúrne akadémie*. Bratislava : SPN – Mladé leta, 2005, 151 s. ISBN 80-10-00426-X.
- Kto je animátor a prečo sa ním stať?* <https://www.wachumba.eu/blog/wachumba-detske-tabory-letne-tabory-blog-kto-je-animator>. (23.03.2022).
- KUBÁNI, V.: *Všeobecná psychológia*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2010. 157 s. ISBN 978-80-555-0172-7.
- KUDLÁČOVÁ, B. : *Etika a osobnosť učiteľa*. Trnava : TRUMI, 2002, 119 s. ISBN 978-80-89-07415-0.
- LERNER, M. R. In: KUBÁNI, V.: *Všeobecná psychológia*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2010. 157 s. ISBN 978-80-555-0172-7.
- LORENC, L.: *Social work in changiging Europa*. London: Sage publications, 1994, 100s. ISBN 97-8041-507-808-5.
- MEDVEĐOVÁ, A. : *Názory J.A. Komenského na osobnosť učiteľa a ich inšpirácia v akademickej príprave budúcich učiteľov*. In: *Pedagogika*. Sk. Roč. 12, č.3. Bratislava : Slovenská pedagogická spoločnosť, 2021. s. 156 – 159. ISSN 1338 – 0982.
- Metódy sebareflexie v pedagogicko-didaktickej práci učiteľa*. <https://www.direktor.sk/sk/casopis/didaktika/metody-sebareflexie-v-pedagogicko-didaktickej-praci-ucitela.m-1128.html>. (15.07.2022).

- MIŠKOLCOVÁ, L.: *Možnosti prevencie syndrómu vyhorenia u učiteľov*. In: KAČÁNI, V. kol. (Eds.): *Psychológia a pedagogika pomáhajú škole*. Bratislava : Iris, 2005. 198 s. ISBN 80-89018-85-8.
- MOJA KOMUNITA: *Zoznam diecéznych animátorských škôl*. <https://www.mojakomunita.sk/web/rada-pre-mladez/animatorske-skoly> (15.11.2022).
- NAKONEČNÝ, M.: *Psychologie osobnosti*. Praha : Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- NEPRAŠOVÁ, D.: *Čo je to sebareflexia?* <https://eduworld.sk/cd/dominika-neprasova/6514/co-je-to-sebareflexia> (12.7.2022).
- NOVOTNÁ, E.: *Pedagogika voľného času. Teória výchovy mimo vyučovania a vo voľnom čase*. Prešov : ROKUS s.r.o. 2017. 220 s. ISBN 978-80-89510-58-0.
- OPASCHOWSKI, H. W.: *Einführung in die Freizeitwissenschaft*. Wiesbaden : Verlag für Sozialwissenschaften, 2010. 344 s. ISBN 978-35-311-6169-3.
- ORAVCOVÁ, J.: Sociálne a interpersonálne črty osobnosti budúcich učiteľov. In: *Pedagogická orientace*. Brno : MUNI, 2004. Roč. 14, č.2, 130 s. (s. 28 -31). ISSN: 1211-4669.
- OROSOVÁ, R. – PETRÍKOVÁ, K. – DIHENEŠČÍKOVÁ, L.: *Sebareflexívny pedagogický denník*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018, s. 12 (60 s.) ISBN 978-80-8152-591-9.
- PAĽA, G.: *Pedagogická komunikácia – skriptá*. Prešov : GTF, 2009, 118 s. ISBN 978-80-555-0114-7.
- PASTERÁKOVÁ, L. – LACA, S.: Pomíňanie osobnosti učiteľa v súčasnej škole. In : *MVEK – Zborník príspevkov*. Prešov : Katedra pedagogiky FHPV PU v Prešove, 2011. (s. 261 – 265) 669 s. ISBN 978-80-555-0482-7.
- PAŠKOVÁ, L.: *Determinanty rozvoja osobnosti človeka*. Banská Bystrica : UMB, 2010. 528 s. ISBN 978-80-8083-995-6.
- PAULÍK, K.: *Základy psychologie osobnosti*. Ostrava : Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2006. 93 s. ISBN 80-7368-157-9.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. : *Pedagogika voľného času, teórie, praxe a perspektívy mimoškolní výchovy a zatížení voľného času*. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PÁVKOVÁ, J. a kol.: *Pedagogika voľného času. 3. aktualizované vyd.* Praha : Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PETLÁK, E.: *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Bratislava : IRIS, 2000. 119 s. ISBN 80-89018-05-X.
- PETRASOVÁ, A. : *Kriticky mysliaci učiteľ – tvorca kvality školy*. Prešov : Rokus s. r. o., 2009, 136 s. ISBN 978-80-890-5588-3.

- POLIACH, V.: *Základy psychológie osobnosti*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB v B. Bystrici, 2016. 74 s. ISBN 978-80-8070-050-8.
- POŽÁR, L.: Základné teórie L. S. Vygotského vo vzťahu k psychológii ľudí s postihnutím. In: CABANOVÁ, K. et al (eds.): *Patopsychológia – vznik, vývin a ... Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : Vydavateľstvo UK, 2012. 7 – 12 s. ISBN 978-80-223-3325-2.
- PRIETO, J.: *Smer – človek. Kurz pre animátorov*. Bratislava : DON BOSCO, 1996. 323 s. ISBN 80-85405-52-0.
- PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník. Nové, rozšírené a aktualizované vydání*. Praha : Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PRŮCHA, J.: *Interkultúrální psychologie*. Praha : Portál, 2010. 224 s. ISBN 978-80-736-7709-1.
- RÍČAN, P.: *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha : Grada, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.
- RUISEL, I.: *Osobnosť a poznávanie*. Bratislava : Ikar, 2008. 256 s. ISBN 80-551-599-3.
- SALBOT, V. – PAŠKOVÁ, L.: *Psychológia osobnosti pre učiteľov*. Banská Bystrica : UMB v Banskej Bystrici, 2017. 103 s. ISBN 80-7178-640-3.
- SALBOT, V. – PAŠKOVÁ, L.: *Psychológia osobnosti pre učiteľov*. Banská Bystrica : UMB v Banskej Bystrici, 2017. 96 s. ISBN 978-80-557-1291-8.
- SLOVNÍK.SK: *animátor*. <https://slovník.aktuality.sk/slovník-cudzích-slov/?q=animator> (21.3.2022).
- SMĚKAL, V.: *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno : BARRISTER & PRINCIPAL, 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.
- SOPÓCI, J. – BÚZIK, B.: *Základy sociológie*. Bratislava : SPN – Mladé letá, 2009. 142 s. ISBN 978-80-100-1444-6.
- SUPER, D. E. – CRITESP, J.: In: PARDEL, T. *Psychodiagnostické a didaktické testy*. Bratislava : SPN, 1982. 87 s. bez ISBN.
- SUROVKA, P.: *Sebareflexia* – <http://www.social-media.sk/aktuality/poradnicka/sebareflexia/> (28.6.2022).
- Sväté písmo*. 3. vydanie. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2000. 2 624 s. ISBN 80-7162-326-1.
- ŠTEFANOVIČ, J.: *Úvod do psychológie: základy všeobecnej psychológie*. Bratislava : Vysoká škola ekonomická, 1970. 280 s. bez ISBN.
- THOMAS, A. – CHESS, S. – BIRCH, A. G.: In. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha : Grada, 2015. 400 s. ISBN 978-80-247-4674-6.

- TIRPÁK, P. – KUBÍK, F.: *Voľný čas z pohľadu teológie a animácie*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2012. 212 s. ISBN 978-80-555-0564-0.
- TOMOVÁ, M.: *Animácia, aktivizujúca metóda i spôsob medzigeneračného premostenia*. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/balogova5/subor/tomova.pdf>. (15.07.2023).
- UBEROVÁ, Z. : *Osobnosť učiteľa*. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Gogova2/subor/Uherova1.pdf> (03.05.2022).
- VÁŠAŠOVÁ, Z.: *Kapitoly zo všeobecnej psychológie*. Banská Bystrica : UMB v Banskej Bystrici. 2005. 83 s. ISBN 978-80-8083-946-8.
- VÁŽANSKÝ, M.: *Základy pedagogiky voľného času*. Brno : Print – Typia, 2001. 185 s. ISBN 80-86384-00-4.
- ZÁŠKODNÁ, T. – DOSTÁL, D.: Šestifaktorový model osobnosti a psychometrické vlastnosti Revidovaného osobnostního inventáře HEXACO. In. *Psychologie a její kontexty*. Roč. 7, č. 2. 2016. 31 – 42 s. ISSN 1803-9278.
- ZELINA M, ZELINOVÁ, M.: *Psychológia 2 : pre stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie a pedagogické a kultúrne akadémie*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo , 2007. 175 s. ISBN 978-80-10-01253-4.
- ZELINA, M. – ZELINOVÁ, M.: *Psychológia 4: pre stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie, pedagogické a kultúrne akadémie*. Bratislava : SPN MLADÉ LETA, 2008, 160 s. ISBN 978-80-10-01449-1.
- ZELINA, M.: *Psychológia pre 1. ročník pre SPgŠ, PASA a PAKA*. Bratislava : SPN, Mladé leta, s.r.o., 2004, 160 s. ISBN 978-80-10-01546-7.
- ZELINOVÁ, M. – ZELINA, M.: *Pedagogika pre stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie a pedagogické a kultúrne akadémie*. Bratislava : Mladé letá, 2017, ISBN 978-80-10-03209-9.
- ZELINOVÁ, M. – ZELINA, M.: *Psychológia 3: stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie, pedagogické a kultúrne akadémie*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2017. 175 s. ISBN 978-80-10-01253-4.
- Thpanorama – Urobte si dnes lepšie! Veda, kultúra, vzdelávanie, psychológia, šport a zdravý životný štýl*. In: <https://sk.thpanorama.com/articles/curiosidades/los-5-rasgos-de-la-personalidad-principales-con-ejemplos.html>

doc. ThDr. Peter Tirpák, PhD.

OSOBNOSŤ ANIMÁTORA

Recenzenti

prof. ThDr. PaedDr. Ing. Gabriel Paľa, PhD.

PaedDr. Erika Novotná, PhD.

ThLic. Martin Tkáč, PhD.

Rozsah

83 strán; 4,45 AH

Sadzba a obálka

PhDr. ThLic. Juraj Gradoš, PhD.

Vydala

Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta

Prešov, 2023

Skriptá sú súčasťou výstupu projektu KEGA 025PU-4/2023 s názvom
*Inovácia študijného programu animácia voľnočasových aktivít s dôrazom
na prepojenie s praxou.*

ISBN 978-80-555-3124-3

